

MINISTERIO
DE EDUCACIÓN
Y CULTURA

Presidencia de la República
del Paraguay

**REPÚBLICA DEL PARAGUAY
MINISTERIO DE EDUCACIÓN Y CULTURA**

Fernando Lugo Méndez

Presidente de la República del Paraguay

Victor Ríos Ojeda

Ministro de Educación y Cultura

Diana Serafini

Viceministra de Educación para la
Gestión Educativa

Héctor Salvador Valdez Alé

Viceministro de Educación para el
Desarrollo Educativo

Dora Inés Perrotta

Directora General de Educación
Inicial y Escolar Básica

Nancy Oilda Benítez Ojeda

Directora General de Currículum,
Evaluación y Orientación Educativa

Marta López

Directora de Educación Escolar Básica

Ficha técnica

Nancy Oilda Benítez Ojeda

Directora General de Currículum,
Evaluación y Orientación

Lidia Manuela Fabio de Garay

Jefa del Departamento de Apoyo a la Implementación
Curricular en Medios Educativos

Edgar Osvaldo Brizuela Vera

Jefe del Departamento de Diseño Curricular

Nidia Esther Caballero de Sosa

Jefa del Departamento de Evaluación Curricular

Rosalía Diana Larrosa Nunes

Jefa del Departamento de Investigación Curricular

Elaboradora

Zunilda Rocío Leguizamón Ledesma

Revisión y ajustes

María Esther Rossanna Centurión de Aldama

Diseño y diagramación

Saúl Antonio Espínola Mendoza

Ilustración

Aldo Venialgo Rodríguez

Ñe'ë ñepyrũ

Mitãkuimba'e ha mitãkuña 5° gradogua:

Ñane retã Paraguái niko heta mba'e oha'arõ ndehogui. Ko'ãga, nemitãme, oha'arõ eñembokatupyry jahechápa eipytyvõ nde ha opavave ñane retãgua oñakãrapu'ãve haña ohóvo ára ha ára. Eñembokatupyrykuévo rehóvo nemoirũhína nde rogayguakuéra, ne mbo'ehára ha avei ne aranduka. Reikotevẽ niko kóva rehe ikatu hañaicha ne mbo'ehára ha ndevoi avei pembohape pehóvo kuaapy ijapyra'ỹva.

Añetehápe niko pe aranduka jeguereko tuicha mba'e. Upéva oĩramo pya'eterei osẽta opavavete umi mba'e mbo'ehakotyẽ ojejapóva ha sapy'arei ndaipórirõ katu hasyvéta ha ipukuvéta ndéve ha ne mbo'ehárape avei umi mbo'epy oñembohapeséva.

Upéva rupi, che py'arory kóina ijávo chéve amoñuahẽmi haña nde pópe ko aranduka, nderehehápe ojejapova'ekue. Kóva ha hendive 7 ambue aranduka oguerokopaitẽ opaite mba'e katuetẽ reñemoaranduva'erã ko mbo'esyrýpe. Rehechaháicha ko aranduka ojehai guarani ha castellanope, upéva oñeñuenohẽ upéicha ikatu hañaicha nde eipuru ne ñe'ẽteépe: nde ndekatupyryvẽrõ guaraníme, upéicharamo eipurúta upe ñe'ẽme ojehaihápe ha katu nde reñe'ẽvéramo castellanope, upéicharamo eipurúta upe ñe'ẽme ojehaihápe.

Ne mbo'ehára nepytyvõta eipuru porã haña ko aranduka. Ipype oĩ hetaiterei mba'e porã nepytyvõtava eikuaave haña heta mba'e pyahu, eñembokatupyry haña jahechápa ejapokuaa hetaitẽ mba'e techapyráva ha, amo ipahápe, tanearanduve rehóvo, toiko ndehogui máva ideprovéchova hogayguápe, itávape ha hetãme.

Eñangareko porãkena ko aranduka rehe, ani embyai térã ehaiparei hese. Ága ary oútavape, ambue nde rapicha oikétava ko mbo'esyrýpe oipurujéyta kóva ko aranduka.

Ipahápe, romomandu'asemínte ko mba'e opavave oikuaáva ha oguerokóva iko-rasõme: "Tavýgui niko heñói mboriahu". Upéva rupi, mburuvichakuéra ha mayma ñane retãgua oñeha'ãmbaite jahechápa nde ha opavavéva ñañemoarandu jahávo. Jajykeko oñondive. Upéicharamo jahapo'óta mboriahu ñane retãgui ha ñama'ẽ mombyrýta ñapyrũ mbaretégui ambue tetãnguéraicha avei. Eñemoarandúkena!

Nde rayhuhára,

Víctor Ríos Ojeda
Ministro de Educación y Cultura

Ko'ã ta'anga ohechaukáta ndéve ne rembiaporã:

Kóva oĩramo he'ise hína mba'épa ojehupyty mbo'epy rupive.

Kóva oĩramo he'isehína upépe ñamba'apota ñane año.

Kóva oĩramo he'isehína ñamba'apotaha ñane irũ ndive.

Kóva oĩramo he'i sehína omoñe'ëva'eraha moñe'ërã.

Kóva oĩramo he'i sehína upépe oĩha reikuaa haġua.

Ko arandukápe rejuhúta

Mbo'epy aty	Mbo'epy aty réra	Togue
Mbo'epy aty I	Che ningo aguerohory guarani ñe'ë	7
Mbo'epy aty II	Ñañembosarái haġua	17
Mbo'epy aty III	Aikuaavévo che retã	27
Mbo'epy aty IV	Añangarekova'erã mymbakuérare	37
Mbo'epy aty V	Añangarekova'erã che rekoháre	47
Mbo'epy aty VI	Avy'a che rogayguakuéra ndive	57
Mbo'epy aty VII	Avy'a che mbo'ehaópe	71

MBO'EPY ATY

Che ningo aguerohory guarani ñe'ẽ

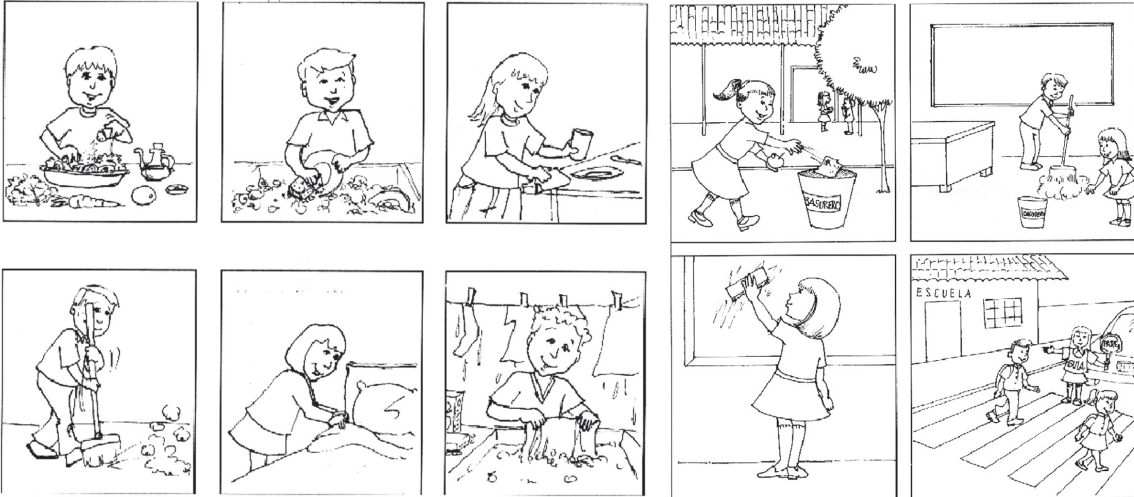

Ko'ã mbo'epy rehe oñemba'apóta:

Ñaikũmbykuaa hağua ñahendúva	<ul style="list-style-type: none"> Oikũmby mba'épa oje'ehína chupe hogapypeguáre ha imbo'ehaopeguáre.
Ñañomongetakuaa hağua	<ul style="list-style-type: none"> Ombojoavy imaiteti ohechakuaávo máva ndivépa oñe'ẽ ha moõpa oĩ hikuái. He'i mba'épa hembiaipo hógape ha mbo'ehaópe.
Ñamoñe'ěkuaa hağua	<ul style="list-style-type: none"> Ombojoavy umi mba'e oikóva umi oje'évagui.
Jaikuaa hağua ñane ñe'ẽ retepy	<ul style="list-style-type: none"> Oipuru porã ñe'ẽ ipúva ñane tí rupi.
Jahaikuaa hağua	<ul style="list-style-type: none"> Ohai omombe'uhápe hembiaipo hogapýpe ha imbo'ehaópe. Ohaikuaa mba'épa ojapo hogaygua ha iñirũnguéra ndive.

Ñaikũmbykuaa haġua ñahendúva

1. Ajesareko ta'angakuérare ha amombe'u mba'emba'épa ojapo mitãnguéra.

2. Amombe'umi che irũnguérare mba'emba'e tembiapópa ajapo:

- ógape:
- mbo'ehaópe:

3. Ahendu mbo'ehára omoñe'ëvo peteĩ moñe'ërã mbykymi.

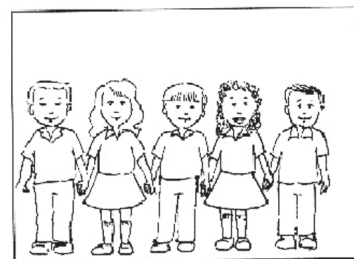
Opavave mitã oĩva ko arapýpe niko iderécho ko'ã mba'épe:

ijávo oimehápe oñemboyke'ỹre mamove ipire sa'y rehe (morotĩ térã hũramo), ijeroviapýpe.

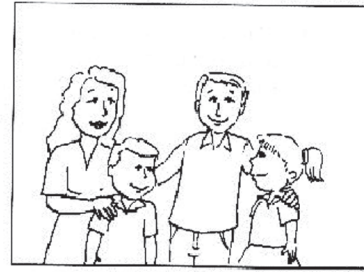
oñeñangarekóvo hesekuéra ikatu haġuáicha okakuaa porã ha iñarandúvo, oikokuaa haġua avakuéra rekohápe.

ojeiporavóvo chupe herarã ha tetã oiko haġua.

oñehekombo'e ha oñeñangareko tapiávo hesekuéra ndoguerékóiramo mbarete tekotevëva hete ha iñapytu'ũme.

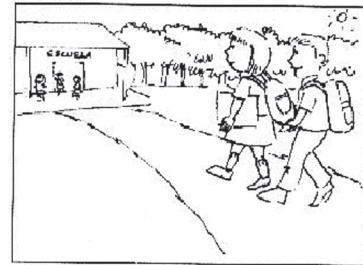
isy ha itúva tavayguakuéra ohechakuaa ha ohayhúvo chupekuéra.

ohupytyvo tekombó'e ohepyme'ẽ'yre ha oñembosaráivo.

oñeñangarekóvo hesekuéra tenonderã oikórõ sarambi.

oñeñangarekóvo hesekuéra ani haḡua ojehejarei oimehápe ha oñemomba'apo chupekuéra hendape'y.

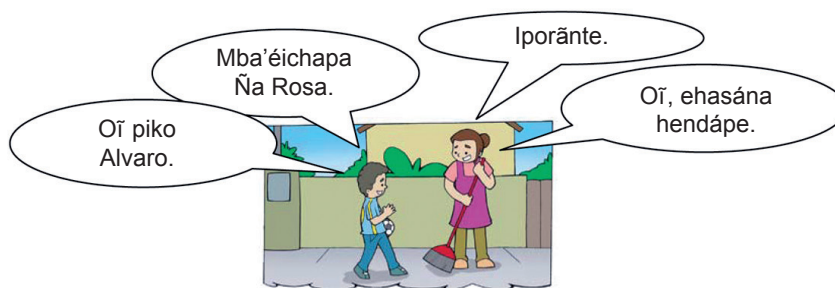
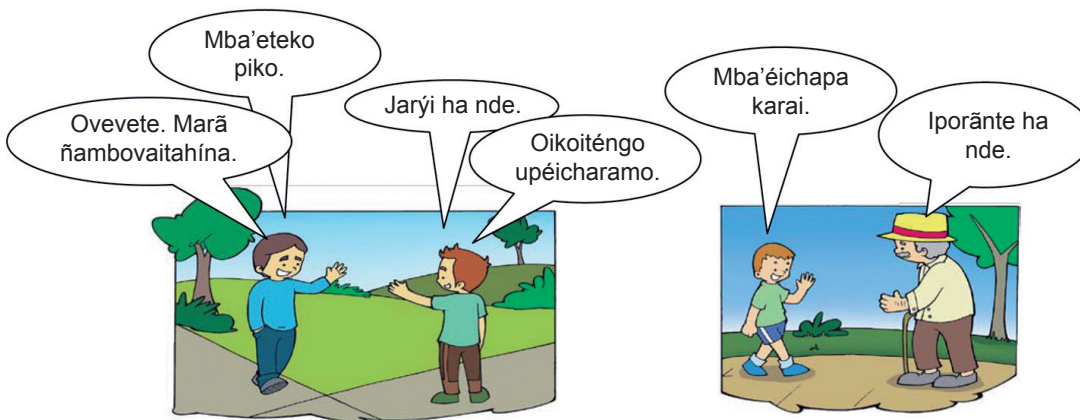
okakuaávo peteĩ tekoha oĩhápe poriahuvereko, jehechakuaa, tekoayhu ha tekojoja.

4. Ahai umi che derechokuéra chemandu'áva guive pe omoñe'eva'ekuégui mbo'ehára.

5. Amoha'anga he'ihápe ahenduhaguéicha moñe'ērãme, umi nahániriva amongurusútante.

– Oñeñangarekova'erã hesekuéra okakuaa porã haḡua

– Oñemomba'apova'erã

2. Ambohovái ko'ã porandu.

- Ojovy térãpa nahániri umi oporomomaiteíva ta'angápe.
- Mba'érepa ere ojovyha umi oñemomaiteíva.
- Mba'éichapa emomaitei ne irũnguéra.

3. Añomoirũ che rapicha ndive ha romoha'ãnga mba'éichapa oñomomai-tei pe ta'angápe.

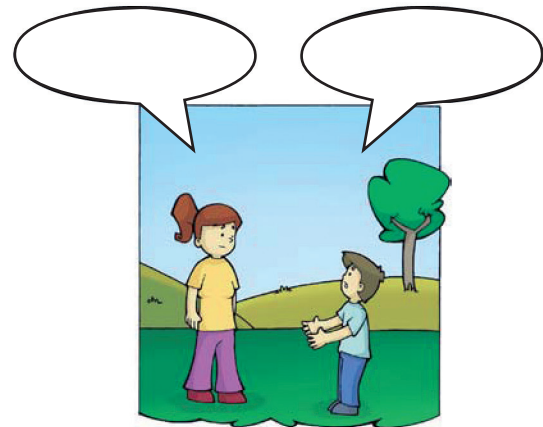
4. Amongurusu umi maitei opyta porãva mitã he'íramo.

– Mba'eteko karai.
– Iporãnte ha nde.

– Mba'éichapa ne kuñakarai.
– Iporãnte ha nde.

– Ha upéi karai Julio.
– Iporãnte.

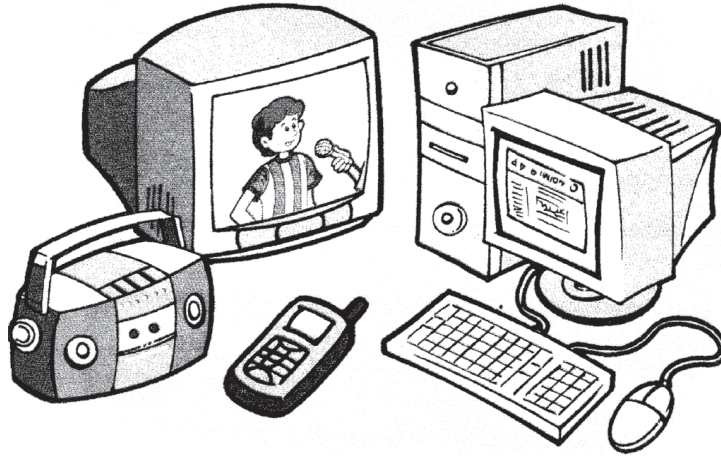
5. Ahai mba'éichapa oñomomaiteíne umi oíva ta'angápe.

6. Añomoirũ jey che rapicha ndive ha amoha'ãnga mba'éichapa oñomomaitei umi oíva ta'angápe.

Ñamoñe'ëkuua haġua

1. Ajesareko ta'angakuérare.

2. Ambohovái ko'ã porandu.

- Mba'emba'e ta'angápa ahecha.
- Mba'épa aipuruve umi ta'angakuéra ryepýpe ahecháva.
- Ma'erápa ojepuru umíva.
- Omombe'úpa avei marandu. Mba'eichaguápa.
- Mba'éguipa reimo'ã ñaño mongeta térã ñamoñe'ëta ko'áġa.

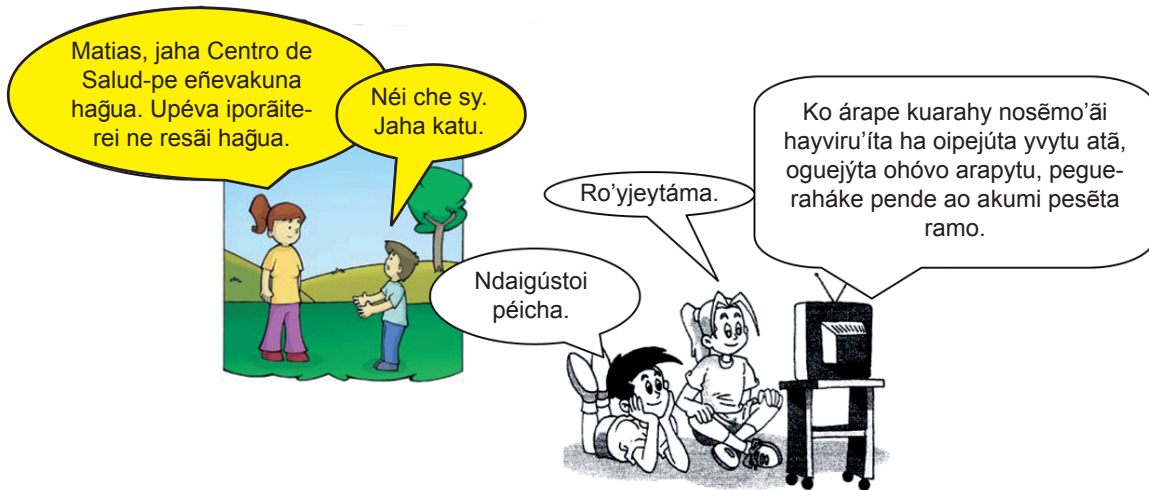

3. Amoñe'ë umi marandu omosarambíva téle ha pukoe rupive.

Iporãitépa mba'e he'íva karai Presidente de la República.

Karai Presidente de la República omombe'u kuehe ka'aru omboguapy hague héra kuatiáre ikatu haġuáicha oġuahé ñandéve pirapire ñepytvörã ñane retãme oútava tetã Brasil-gui. He'i avei pirapire ojepurutaha ojejogua haġua pohã oñemombia haġua mba'asy vaiete H1 N1.

Ministerio Salud-pegua he'i ko árape oítaha vakúna ñemoí opaite Centro de Salud-pe. Pyhareve, asaje, ka'aru ha pyhare. Eġuahëntema, oíta katuete oñangarekóva nde rehe.

4. Ahai umi oikóva ha oje'éva téle ha pukoépe amoñe'eva'ekue guive.

Aikuaa hağua

Umi mba'e oikóva térã ojuhúva oje'e mba'e oikóva ha umi mba'e aguerochiãva oguerékóva iñakãme térã he'íva tapicha peteĩ mba'ere oje'e mba'e oje'éva.

5. Ahechakuaa ñe'ëjoajúpe ha'épa umi mba'e oikóva térã oje'éva.

<p>Jahava'erã mbo'ehaópe.</p> <p><input type="text"/></p>	<p>Opa ohóvo mitã ikiriríetéva.</p> <p><input type="text"/></p>	<p>Mokõive ñe'ë jaikuaa poráva'erã.</p> <p><input type="text"/></p>
<p>Opavave ñande derecho ha ñane obligaciõn.</p> <p><input type="text"/></p>	<p>Oñembokatupyryva'erã maymáva omba'apokuaa hağua.</p> <p><input type="text"/></p>	<p>Oĩ ndokaruíva ára ha ára.</p> <p><input type="text"/></p>

Jaikuaa haġua ñane ñe'ë retepy

1. Amoñe'ëmíta ko'ã jehaipyre:

Opavave mitã oĩva ko arapýpe niko iderécho ko'ã mba'épe:

ijávo oimehápe oñemboyke'ÿre mamove ipire sa'y rehe (morotĩ térã hũramo), ijeroviapýpe.

ojeiporavóvo chupe herarã ha tetã oiko haġua.

oñeñangarekóvo hesekuéra ikatu haġuáicha okakuaa porã ha iñarandúvo, oikokuaa haġua avakuéra rekohápe.

oñehekombo'e ha oñeñangareko tapiávo hesekuéra ndoguerekóiramo mbarete tekotevẽva hete ha iñapytu'ũme.

2. Ajapysaka porã ko'ã ñe'ëryapýre. Ha'e hyapu tĩguápa térã hyapu juruguáva:

oñeñangarekóvo

mitã

iñapytu'ũme

3. Aipehe'ã umi ñe'ë, ajapysaka jey haġua ipúpa térã nahániri che tĩ rupi.

morotĩ:

okakuaa:

oñehekombo'e:

4. Ajesareko ha añeporandu mba'éicha rupípa oĩ pu'ae ipúramo jepe ñane tĩ rupi ndoguerahái hi'ári pe tĩgua rechaukaha ha katu oĩ ogueraháva.

Umi pu'ae ipúva ñane tĩ rupi ningo ndaopavavéi ogueraha pe tyapu tĩgua rechaukaha:

- Hyapúramo peteĩ pundie ndive ipúva ñande juru rupi meme, upéicharõ oñemoĩva'erã hi'ári tyapu tĩgua rechaukaha. Kóicha:
mi – tã
- Hyapúramo peteĩ pundie ndive ipúva voi ñane tĩ rupi avei, upéicharõ ndoguerahavéima hi'ári tyapu tĩgua rechaukaha. Kóicha:
mi – tã
- Peteĩ ñe'ë ndorekóiramo tĩgua rechaukaha ha pundie tĩgua, upéva ha'e jurugua. Opavave ñe'ë ha'e haġua jurugua orekova'erã pu'ae, pundie ha muanduhe jurugua memete. Mba'evéchagua ipu tĩguáva ndorekóiva'erã hetepýpe ñe'ë jurugua haġua.

5. Ko'ã ñe'ëjoaju ndoipurúiramo hekópe umi tyapu tĩgua rechaukaha. Amya-tyrõta ahaijeývo ijkére.

- Mõkói mĩtãkuñã osẽ oñanĩ korapy tuichakuejaveve. _____
- Írũndỹ mbãrakajã omĩahũ hatãiterei jepi kõ'etĩ jave. _____
- Kõ'a panãmbĩ õĩva guive ipepo para porãĩte. _____
- Kũñãtãĩ guata ñẽkonĩ ogueroja kumãndã pytã'ĩ. _____

6. Amongora ko'ã ñe'ëjoajúpe ñe'ë tĩgua ojehai poráva ha ahaiguy umi ñe'ë jurugua hekópe porã ojehaíva.

- Kuñataĩ ikuãirũ kañy oñemokunu'uhápe.
- Mokõi chokokue oñominga ika'apihápe.
- Ko'ërõ jakarúta jopara mbo'ehárandi.
- Sarakihápe mitãnguéra osẽ mbo'ehaógui.

Jahai haġua

1. Ahaimíta amombe'uhápe mba'emba'épa che rembiapo ógape. Umi mba'e che ajapóva jepi aipytyvõ haġua che rogayguakuérape. Ahai ko'ápe:

A large white rectangular area with blue horizontal lines, intended for writing the response to the question.

Ahaípa rire, ojehechakuaáta che rembiapo rehe ko'ã mba'e:

- Aipuru porãpa taikuéra.
- Ahaípa muanduhe tekotevêhápe.
- Ahaípa tyapu tĩgua rechaukaha tekotevêhápe.

MBO'EPY ATY

Ñañembosarái haġua

Ko'ã mbo'epy rehe oñemba'apóta:

Ñaikũmbykuaa haġua ñahendúva

- Oikũmby oje'éva chupe ohuga haġua, oipuru haġua tembipuru ogapypegua ha oikuaa haġua mba'éichapa ojavova'erã opaichagua mba'e ijedádpe ġuarã.

Ñañomongetakuaa haġua

- He'ijey kũjjererã, ñe'ëpoty, purahéi ha hetave mba'e.

Ñamoñe'ëkuaa haġua

- Oikũmby omoñe'ëva he'ihápe mba'éichapa ohugava'erã, mba'éichapa oipuruva'erã tembipuru ogapypegua ha mba'éichapa ojavova'erã opaichagua mba'e ijedádpe ġuarã.

Jaikuaa haġua ñane ñe'ë retepy

- Oipuru hendaitépe umi morfemakuéra ñe'ërapo rehe.

Jahaikuaa haġua

- Ohechauka, ohaikuévo: oikuaaha umi normatíva ojepuru haġua taikuéra, ojehai haġua muanduhe ha tyapu tígua rechaukaha; ha avei pe normatíva oñembojoaju haġua morfemakuéra ojuehe.

Ñaikũmbykuaa haġua ñahendúva

Mba'e ñaikotevĕtava:

1 dado

1 votõ térã ita.

Mba'éichapa ñaha'ãta:

Mayma ha'ãhára omoĩ ijita kora ñesĕhápe he'íva.

Peteĩteĩ ha'ãharakuéra omombo dádo ha omoĩ térã oguerova ijita.

- Ho'áramo oĩhápe tapi-ti, opóta mbohapy kora tenonde gotyo.
- Ho'árõ oĩhápe karumbe, oguevive ñesĕha peve.
- Ho'árõ oĩhápe guyra, ñaha'ã peteĩ jey.
- Ho'árõ oĩhápe ovecha, oguevi mokõi kora.
- Ho'árõ oĩhápe jagua omombo jey pe dádo.

Ñesĕha			17	18	
1			15		
				20	
3				21	
			12		
5				23	
			10		
7	8				
					Ĝuahĕha
			25	26	27

2. Ambohovái ko'ã porandu.

- Mba'éichapa añeñandu añembosarái jave.
- Mba'emba'e mymba ra'angápa ahecha ñembosaráipe.
- Mba'érepa tapiti ra'angápe ho'árõ ojepova'erã katuete.

3. Ahai mymba ra'anga réra oĩva guive ñembosaráipe.

4. Ajapo acróstico umi mymba réra ahaiva'ekuégui.

Techapyrã:

Tapére py'ỹinte repo
Anguja guasúpe rejogua
Pe ka'avo re'usetéva
Iporãitevéva ndéve ġuarã
Tapiánte re'usevéva
Iporãmbajepéva rekakuaave haġua

5. Añomongeta mymbáre roguerekóva ore rógape. Upeva'erã ikatu amombe'u chupe ko'ã mba'e:

- Mba'éichapa héra:
- Mba'épa ojapose:
- Mba'épa ho'use, ha hetave mba'e amombe'uséva chupe.

6. Amombe'u ta'angakuéra ajapova'ekue oikũmby haġua che irũnguéra. Upevarã che irũnguéra ojesarekóta ko'ã mba'ére:

	Héë	Nahániri
- Oipurúpa ñe'ë hendápe.		
- Hesakãpa chupe pe ñe'ë oipurúva.		
- Oñe'ënguévopa oñehendu he'íva, hesakã porã rupi.		
- Oipurúpa morféma ñe'ë osévéva ñane tĩ rupi oikotevéva.		
- Oñe'ë pya'etereípa.		
- Oikuaa porãpa mba'e he'íta.		
- Ndokyhyjéi oñe'ë haġua.		
- Ombohysýi porã umi mba'e he'íva.		

Ñañomongetakuaa haġua

1. Añomongeta ko'ã mba'ére:

- Ma'erãpa ñañembosarái kūjererã ha maravichúre.
- Mba'épa ñanembo'e ñe'ëngakuéra.

2. Amoñe'ë mbeguemi ha upéi hatãve ko'ã ñe'ënga.

Jagua ha mirón ndofaltái karrerahápe.

Kóva ndahuguýi, he'i ñati'ũ ojopírõ estatua.

Ndaha'eivoi la ha'usepáva kuri, he'íje asadohágui oñemuñava'ekue.

Ndaipóri forma, he'íje angu'ápe oñenóva.

3. Ahai mbykymi mba'épa he'ise ñandéve ko'ã ñe'ënga.

4. Amoha'anga pe aikũmbyva'ekue amoñe'ë rire ñe'ënga.

Che akã raku, he'i iñakã ári ogueraháva japepo aku.

Ipuketéma péva, he'i aipo riel oheréiva'ekue.

5. Ajeporeka umi ñe'ëngáre ha agueru mbo'ehaópe añemongeta hağua hese.

Ikatu agueru péicha umi ñe'ënga:

Nderechávo, narahã hái jepe he'ë.

Nderechávo, poste jepe oñakãity.

Jahapaitéke oñondive, he'i ipy'amirĩva.

6. Aha'ãta che irũ ndive ko'ã maravichu ha aheka umi ta'anga ombohováiva maravichu.

Opo, opo; ndahuguáiri,
ovy'a y no'õme ha ho'u
vicho'i.

Hague vera asy itĩ
apu'ami ha ho'usetéva
so'o kangue.

Osyryry mbequemi ha
hóga ijapérente oiko.

Kuña karai po'i
omba'apoitéva ha akói
iñakãchara.

Ijape sýĩ, oiko
ýpe, ñaguenohëvo
mante ja'u.

Héctor Centurión rembiapokue.

7. Añembosarái aty'ípe mávapa he'i pya'eve ko'ã kūjererã.

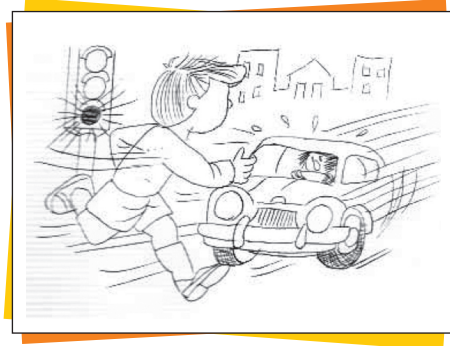
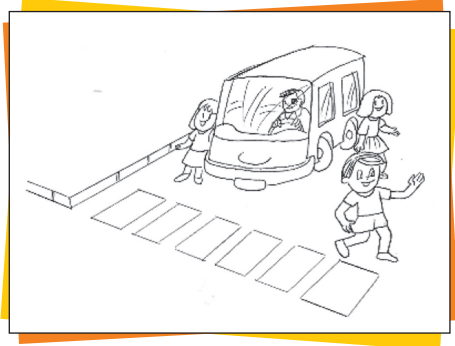
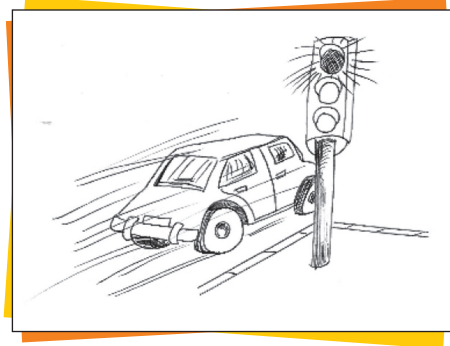
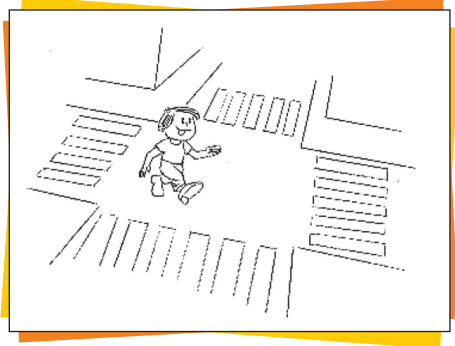
Ype perere ýpe opepe,
opepe ýpe ype operere.

Ju'i ijojói, jasýre ojoso isyva ojoka,
ojoso jasýre isyva ijojói ju'i.

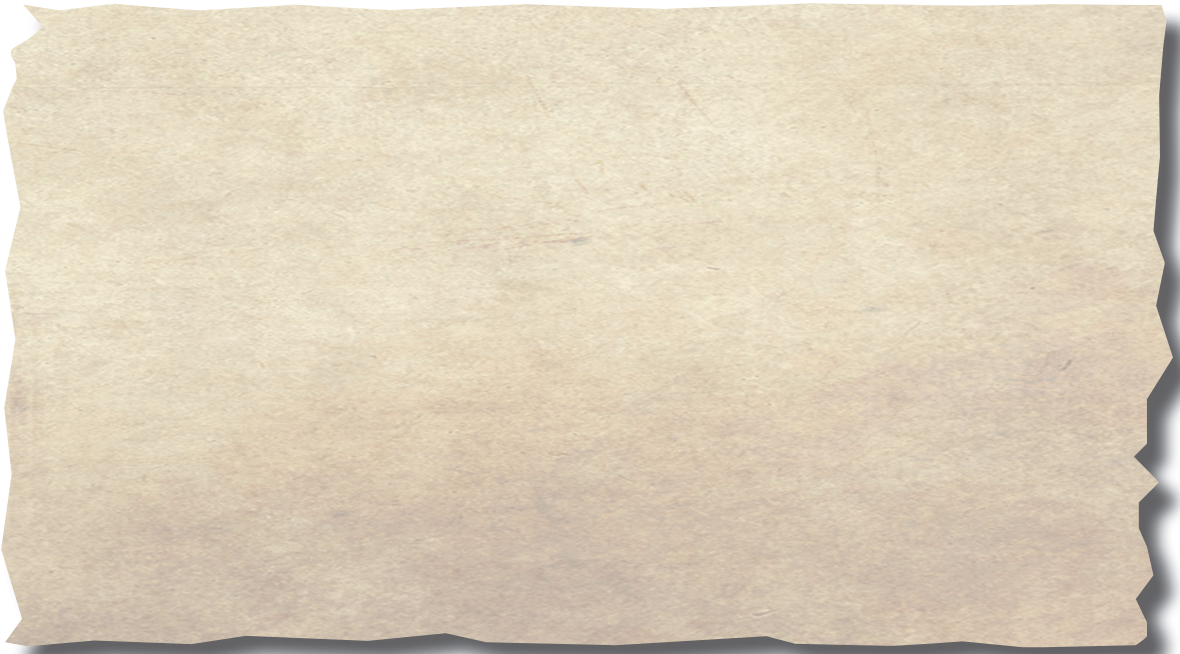
Ipire pititi pe pira,
ipititi pe pira pire.

Ñamoñe'ëkuua haġua

1. Ajesareko porã ko'ã ta'angáre.

2. Ahai mba'épa ogueru hapykuéri ko'ã mba'e ojejapóramo:

3. Amoñe'ẽmíta mbeguekatumi.

Ani haġua ojehu chéve mba'eve ivaíva tapeha rehe aime jave, kóicha ajapova'erã katuete:

- Jahasava'erã tape pe eskinahápe ha pe rrája ári ohechaukáva umi oguatáva upérupi ohasataha.
- Jahasa mboyve ñama'eva'erã mokõive henda gotyo ha ndoúiramo mba'yru, upéicharõ ikatu jahasa.
- Oĩramo semáforo, jajesareko mba'épa hendy:
Hendy pytãramo, upéva he'ise mba'yrukuéra opytapava'erãha ha oguatáva ikatumaha ohasa. Hendýramo verde, upéva he'ise mba'yrukuéra ohasataha ha oguatáva oha'arõva'erãha. Hendy sa'yjúramo he'ise ndojehasaveimava'erãha sapy'aitépe hendýtamagui vérdeva.
- Jaguatava'erã veredaha rehe.
- Naiporãi ñañembosarái tape mbyte rehe, upevarã oĩ ambue tenda ikatuha ñañembosarái.

6. Ambohéra pe moñe'erã.

7. Ambohovái porandukuéra.

- Mba'éguipa oñe'ẽ ñandéve moñe'erã.
- Ajapóvapa umi mba'e oje'éva pype.
- Mba'épa ikatu ojehu ñandéve napenáiramo umi mba'ére he'íva moñe'erãme.

8. Amoha'ãnga aty'ípe umi mba'e opytáva guive che akãme amoñe'ẽmba rire.

9. Ahai mbykymi umi ñemomrandu ohejaséva ko'ã ta'angakuéra.

Pare

Contramano

Prohibido Girar
a la derecha

Prohibido girar en U

Jaikuaa haġua ñane ñe'Ē retepy

1. Ajesareko umi mitã oñemongetávare.

Rehecháva rō nde képe Reñandú varō o pepé va
revevé ramo gua'u, ne akã me guyra hovy
ha yvága ne renondé pe ha sapy'ante o ġuahẽ va
ndéve vaicha o jepoyru. rehosé va mombyry.

2. Amoñe'Ē porãta ñe'Ēpoty ha ahechakuaa ipype mba'épa ndojehairi hekopete.

3. Ahechakuaa hetã ñe'Ē ndojehairiha hekopete pe ñe'Ēpotýpe. Techapyrãramo jahecháta peteĩmi.

Rehecháva rō: Ojehaíva'erã rehechávarō, pe morféma rō ojoajuva'erã ñe'Ērapo rehe. Guaraníme rō nde'isíe mba'eve ha'eño, upévare ojoajuva'erã ñe'Ērapo rehe.

4. Ambojoaju umi morféma ohova'erã ñe'Ērapóre ñe'Ēpoty pegua.

5. Amongora tai oĩhápe ñe'Ējoaju ojehai porãva'ekue umi morfemakuéra.

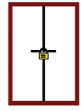
a. Mitãnguéra oñembosarái korapy pe.	a. Vy'á pe ro puraheipa.
ã. Ojapo porã ñande rehe ñañembosaráirō.	ã. Upé pe opa ko purahéi.
ch. Ñañembosarái mi óga pe.	ch. Peteĩva mitã omoñe'pyrũ.

Jahai haġua

1. Amoñe'ë ko'ã ñemomandu.

**OPITÁVA
RENDA**

OÑEMBOTY

**KO ÓGA NEMBA'E AVEI,
EÑANGAREKOMÍNA HESE**

**KUIMBA'ÉPE
ĜUARÃ**

**KUÑÁME
ĜUARÃ**

2. Aġai mbykymi mba'eichahárupi térġpa moõmoõ ahechakuaa ha ma'ěrġpa ojepuru ko'ã ñemomandu.

Aġaipa rire ajesarekóta ko'ã mba'ére:

- Aipurúpa umi ñe'ë hekopete.
- Hesakāpa pe ha'eséva.
- Ambojoaju térġ ahekýi ojuehegui umi ñe'ë.

Aikuaavévo che retã

Ko'ã mbo'epy rehe oñemba'apóta:

Ñaikũmbykuaa haġua ñahendúva	<ul style="list-style-type: none"> • Ombojoja umi mba'e oikóva ohendúvape umi mba'e oikóva hekoha rupi.
Ñañomongetakuaa haġua	<ul style="list-style-type: none"> • Oपुरahéi guaraníme.
Ñamoñe'ėkuaa haġua	<ul style="list-style-type: none"> • Ombohesakã umi ñe'ė nahesakã porãiva térã oikuaa'ýva oipuruhápe ñe'ėryru, ñe'ė he'isejojáva ha he'isejoavýva.
Jaikuaa haġua ñane ñe'ė retepy	<ul style="list-style-type: none"> • Oipuru hekoitépe umi signokuéra oipytyvõtava chupe omysesakãve haġua hemimombe'u.
Jahaikuaa haġua	<ul style="list-style-type: none"> • Oipuru ñe'ė térã ambue signokuéra oipytyvõva omoñe'ėvape oikũmby haġua pe jehaipyrépe he'íva.

1. Ajesareko ha amombe'u mba'emba'épepa ojoavy umi o'íva ta'angápe.

2. Ambohovaimi porandu.

- Mba'e ra'angápa umi ahecháva.
- Umíva oje'u térã oñeñembosaraikuaa hese.
- Mba'éguí ikatu oñe'ẽ pe moñe'ērã ñahendútava.

3. Ajapysaka porã pe mbo'ehára omoñe'ětáva.

Ñemitỹ

Jahypíi ko yvy tome'ẽ hi'a
Ñamboapy ko sapukái
yvytu vevére ñahendu iñe'ẽ
ñande kóga purahéi.

Ko'ẽ pytãngy, guyraitha oñe'ẽ
ndaipóri mba'e mbyasy

kuarahy omimbi, jasy opukavy

Oso mboriahu apytĩ.

Ñañemitỹ

taheñoi yvy ári tory

tojope kuarahy avatity

tomyasã mandyju panambi.

Ñañemitỹ

tahory ñande kéra yvoty

toġuahẽ tetãygua araité

topu'ã Paraguay.

Petỹ ha ka'a, manduvi ha yva

maymáva ty'ái repy

takuare'ëndýre mboriahueta

onohẽ hi'upyrã.

Topa ñembyahýi, joayhu taheñoi

topu'ã ñane retã

ñañombyatypa ha jasapukái

vy'ápe che retãygua.

(De: Poesia Paraguaya de Ayer y de Hoy, tomo II, 1997)

4. **Amoñe'ẽ che año ha upéi ajapo tembiapo ojejeruréva chéve.**

5. **Amoimba ojerureháicha ñe'ẽjoaju.**

Ñe'ẽpoty héra _____

Mávare oñe'ẽ _____

Mba'e he'i hese _____

6. **Amoñe'ẽjey ñe'ẽpoty ha ambohováí porandu.**

- Mba'e ojejapo ñande távape.
- Mba'épepa ojojogua umi he'íva ñe'ẽpotýpe ñande táva ndive.
- Mba'emba'épepa oñemba'apove ñande távape.

7. **Aporandu che rogayguápe mba'épa he'ise:**

Jahypýi ko yvy tome'ẽ hi'a

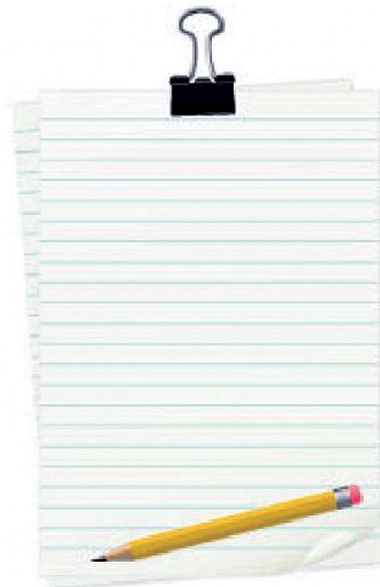
Ñamboapy ko sapukái

yvytu vevére ñahendu iñe'ẽ

ñande kóga purahéi.

8. **Ahai mba'emba'épa aňotýne che korapy tuicháramo ha mba'ére.**

Ñañomongetakuaa haḡua

1. Añembosarái maravichúre.

Pyharépe romimbi morotĩ orerecha. Yvágape hetaite opa árape roime katuete.

2. Amohenda hekopete ko ñe'Ējoaju.

retã

Maiteípa

che

3. Ambohovái porandukuéra.

- Mba'épa he'ise ko ñe'Ējoaju.
- Amoñe'ĕtaramo moñe'ĕrã mba'e ikatúne omombe'u chéve.
- Mávape ḡuarãpa ojejapóne ko moñe'ĕrã.

4. Ajapysaka mbo'ehárare omoñe'ĕvo moñe'ĕrã.

5. Amoñe'ë che año ko moñe'erã.

Hendypúvo ko'ëtĩ Ha ysapy mimbĩ
guyrakuéra oñe'ëmba oryrýi otyky haġua
ha ipurahéipe he'i: he'i ndéve avei:
maiteípa che retã. maiteípa che retã.

Ñakyrã pe kokuerére Ara hovýre omimbĩ
oñatõivo imbaraka kuarahy, jasy, mbyja
ñahendu he'irõ ndéve: hata rendýpe he'i:
maiteípa che retã. maiteípa che retã.

Ha yvytu saraki Ha péicha maymaitei
ogueru yvoty ryakuã joaite ndéve ġuarã
he'i ndéve mbequemi: ipurahéipe he'i:
maiteípa che retã. maiteípa che retã.

Che jurúpe nandejái cherendúna Paraguái:
ndaipóriko ndéichagua maiteípa che retã.

Mauricio Cardozo Ocampo

6. Ajapysaka porã mba'éichapa ipu pe purahéi.

7. Aty guasúpe rohendu jey ha roñeha'ã ropurahéi.

8. Amombe'u che irũnguérape ko'ã mba'e:

Mba'éichapa añeñandu
apuraheipa rire.

Mba'épa ohechauka
chéve purahéi.

Mba'épa ikatu ha'e
ohaiva'ekuépe ko purahéi.
Mba'ére.

Ñamoñe'ëkuua hağua

1. Aha'ã che irũ ndive ko'ã kūjererã.

2. Ambohovái

- Mba'éguipa oñe'ë umi kūjererã.
- Mba'épa he'i hesekuéra.
- Mba'éicha añeñandu aha'ã rire kūjererã.
- Marã ñañeha'áva'erã. Ñanepytyvõ téräpa nahániri.
- Ma'eräpa.

3. Amongora umi ñe'ë ajuhúva guive sopa de letras ryepýpe.

A	Ñ	I	MB	K	U	S	Y	V	A
J	A	S	Y	U	K	A	V	A	K
A	K	T	J	A	G	U	Y	R	A
P	Y	S	A	R	E	S	T	Y	R
Y	R	E	T	Ã	V	I	U	H	I
S	Ã	R	A	H	K	I	K	U	E
A	S	A	J	Y	U	K	E	R	I

4. Amombe'u che irũme umi ñe'ë ajuhuva'ekue guive.

5. Ahendujoy purahéi "Maiteípa che retã".

6. Amoñe'ë "Maiteípa che retã" amba'apova'ekuéma.

7. Aheka moñe'ërãme umi ñe'ë ajuhuva'ekue sopa de letras ryepýpe.

8. Amongurusu ñe'ēnguéra guýpe ombohováí poráhápe he'iséva

Mba'épa he'ise umi ñe'ē	mimbi	kokue	yvytu	ñatōi	kuarahy
1. Mba'e oporopejúva, oĩ tekohápe. Oñe-ñandu áğa katu ndaikatúi ojepoko hese ha ndojehecháí avei.					
2. Jekutukutu ñane kuáme ýramo oimeraē mba'épe ikatu hağuaícha ñande rapicha oñangareko ñande jaipotávare, sapy'ánte ojejapo avei ñembojaruhápe.					
3. Mba'e vera otitíva, pyahu, potĩ térā porāgui.					
4. Mbyja tuichavéva ojekuaáva, hi'aguivégui ñandehegui, ohesape ha ipytu aku.					
5. Yvy pehēngue oñeñotýva hi'upyrā ha ñehepyeme'ēmby.					

9. Ahaiguy ñe'ē ombohováiva porandu.

a. Mba'épe térā mávapepa ojejapo moñe'ērā.	ã. Mávapa ohai.
Ñande távape.	Emiliano R. Fernández.
Ñane retāme.	Mauricio C. Ocampo.
Ñane mbo'ehaópe.	Juan Manuel Avalos.

10. Ambojoaju ñe'ētemiandu umi ñe'ējoaju ohóva ndive.

- Guyrakuéra oñe'ēm̄ba.
Ipurahéipe he'i.
Yvytu ogueru yvoty ryakuã.
Ara hovýre omimbi kuarahy.

Ani hağua cheresarái...

Ñe'ētemiandu he'ise:
Opa mba'e ñañandúva ñande pire, ñande resa, ñane kũ, ñande apysa ha ñane tĩ rupi.

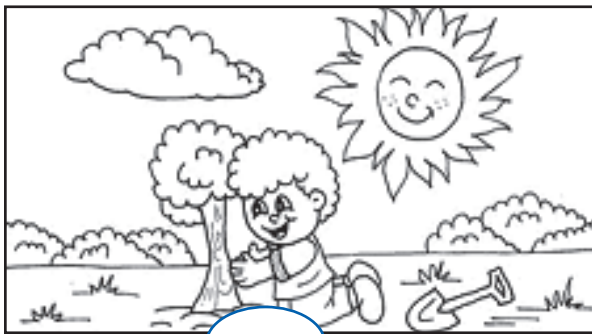
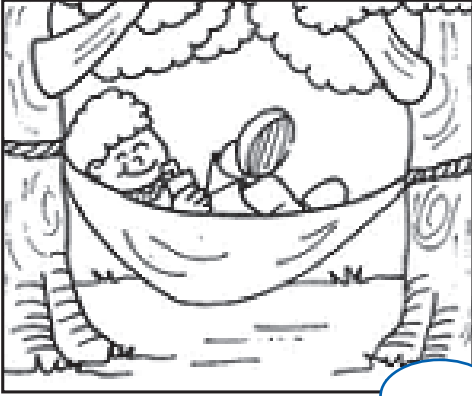

11. Amoñe'ējeývo, ha'e mba'épa he'i mymba mimi tetā rehe imandu'ávo.

--	--	--

Jaikuaa haġua ñane ñe'ë retepy

1. Ajesareko porã ta'angáre ha amohenda oikoháicha cheverõ ġuarã papapy rupive.

2. Amombe'u mba'ére amohenda upéicha pe tembiapo.

3. Ahendu che irũ omombe'úvo ha añeha'ãta ahechakuaa ha'ekuéra opytu'u térã nahániri oñe'ë aja.

4. Ambojoaju pe signokuéra umi he'isévare.

Pévahina pe ta'anga'i oñandukáva jehai rupi taha'eha'éva pa'ũ puku jajapóva ñañe'ẽ jave.

(:) kytakõi

Kovahína ta'anga'i oñandukáva pa'ũ mbykyvéva jajapóva ñañe'ẽ jave.

(;) kytaguái

Kóva ohechauka pa'ũ ipukuvéva kytaguái oñandukávagui.

(.) kyta

Ko ta'anga'i ohechauka pa'ũ ipukumivéva kyguái oñandukávagui.

(,) kyguái

5. Amoñe'ëta ko moñe'erã ha amoĩ umi signokuéra oikotevéva.

Péicha ñamba'apova'erã

Ñamongu'e porã pálape yvy ikatu hañuáicha ijyvytu Ñamoĩ hendive vaka rekaka térã yvyrarogue pĩru ku'ikue Jajo'o pálape pe yvy, ñambojuru tui-cha porãva'erã ha ñamondoropaita umi ñana'i Pe yvy opytáva yvykuápe hu'ũ porãva'erã ikatu hañua pe yvotymata'i oñembohapo pya'e upépe Pe yvykua jajapova'ekue ryepy ñamongu'eva'erã pálape tahu'ũ Ñamohenda pe yvykuápe ñande yvoty mata'i, ñamoñembo'y ha jaipyso porãva'erã hapo okakuaa hañua Jajaty pe yvykua ha jajopyjopy ikatu hañuáicha pe yvoty mata'i oñembo'y porã opytávo Ñamboykueva'erã ko'ëko'ëre okakuaa ha ipoty porã hañua.

6. Amoñe'ëjey che irũnguérape jahecha hañua mba'éichapa opyta ha oñeikũmbýpa pe moñe'erã.

Jaikuaa haġua ñane ñe'ë retepy

1. Ajeporeka Mauricio Cardozo Ocampo rekovekuére.

2. Ahai umi mba'e ajuhúva guive Mauricio Cardoza Ocampo rehe.

3. Ahaipa rire ajesareko che rembiapóre ajapo ko'ã mba'e:

	Héë	Nahániri
– Oipurúpa ñe'ë hendápe.		
– Hesakāpa chupe pe ñe'ë oipurúva.		
– Ohaikuévo hesakā porã he'íva.		
– Oipurúpa morféma ñe'ë osëvéva ñane tĩ rupi oikotevéva.		
– Oipuru porāpa signokuéra ijehaípe.		
– Oikuaa porāpa mba'épa he'íta.		

MBO'EPY ATY

IV

Añangarekova'erã mymbakuérare

Ko'ã mbo'epy rehe oñemba'apóta:

Ñaikũmbykuaa hağua ñahendúva	<ul style="list-style-type: none">• Omomba'e hapichakuéra remimo'ã ojoavyramo jepe hemimo'ãgui.
Ñañomongetakuaa hağua	<ul style="list-style-type: none">• Omombe'u oikũmbyháicha umi ñe'ëpoty ohenduva'ekue térã omoñe'ëva'ekue.
Ñamoñe'ëkuaa hağua	<ul style="list-style-type: none">• Ohesa'yjjo umi jehaipyre retepýpe oíva, ohechakuaakuévo:<ul style="list-style-type: none">– Jehaipyre ojoapyha hekópe.– Jehaipyre he'iha pe oñeha'äröva chugui.– Umi ñe'ë térã ambue signokuéra oipytyvöva omoñe'ëvape oikũmby hağua pe jehaipyrépe he'íva.
Jaikuaa hağua ñane ñe'ë retepy	<ul style="list-style-type: none">• Oipuru umi ñe'ë ohechakáva mba'e oje'éva'ekue térã ne'irãgueterei oje'e.
Jahaikuaa hağua	<ul style="list-style-type: none">• Omombe'ujey ohaikuévo mombe'urã, ñe'ëpoty ha mombe'ugua'u omoñe'ëva térã ohendúva.

Ñaikũmbykuaa haġua ñahendúva

1. Amoha'anga umi mymba ahayhuvéva.

2. Amombe'u mba'épa amoha'anga ha mba'érepa.

3. Ambohovái porandu.

- Mba'érevaichapa ndéve oñe'éta moñe'erã.
- Mba'érepa ere.

4. Ajapysaka porã mbo'ehára omoñe'ëtavare.

Chahã ha Tujuju

Peteĩjey yno'õ jerére ojojuhu Chahã ha Tujuju oñomomaitei rory hikuái.

Oguatakuévo oñondive heta mba'égui oñomongeta, Tujuju ohechakuaa chahãre ipytyryryha ha péicha he'i chupe:

- Nde niko ra'e ndepytyryry reguatárõ ha upé oĩ vai.

Oñeko'õi Chahã ha ombohovái chupe kóicha.

Che aguataseháicha aguatáta. Mba'e piko ndéve upéva.

Ñahániri, che niko pechava'ekue avei ha upéi ambue che angirũ cherayhúva, chembo'e mba'eichapava'erã.

Cheñyromína che angirũ rombohovái, he'i Chahã, ko'ãga guive. Añeha'ãta aguata porã.

Péicha ñane angirũ ñanepytyvõ iporãve haġua ñande rekove.

María Josefa B. de Montañez
María Filomena Velásquez D.
Susana Ramírez Rejes, rembiapokue

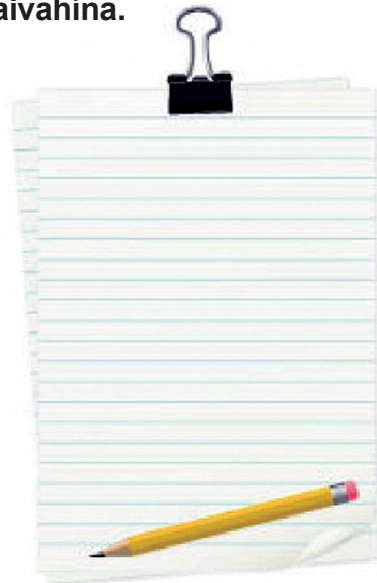
5. **Amoñe'ë che año Chahã ha Tujuju.**

6. **Añomongeta ko'ã mba'ére che irũ ndive amoñe'ëmba rire.**

- Mba'éichapa héra umi mymba oñeñe'ëvare.
- Moõpa ojojuhu hikuái.
- Mba'érepa Chahã oñeko'õi.
- Ohayhúpa Tujuju Chahãme.
- Mba'érepa ere.
- Oĩ porãpa ojapóva Chahã.

7. **Ahai mbykymi oĩ porãpa térã nahániri, ja'e ñane irũme umi mba'e ojapo porãva térã ojapo vaivahína.**

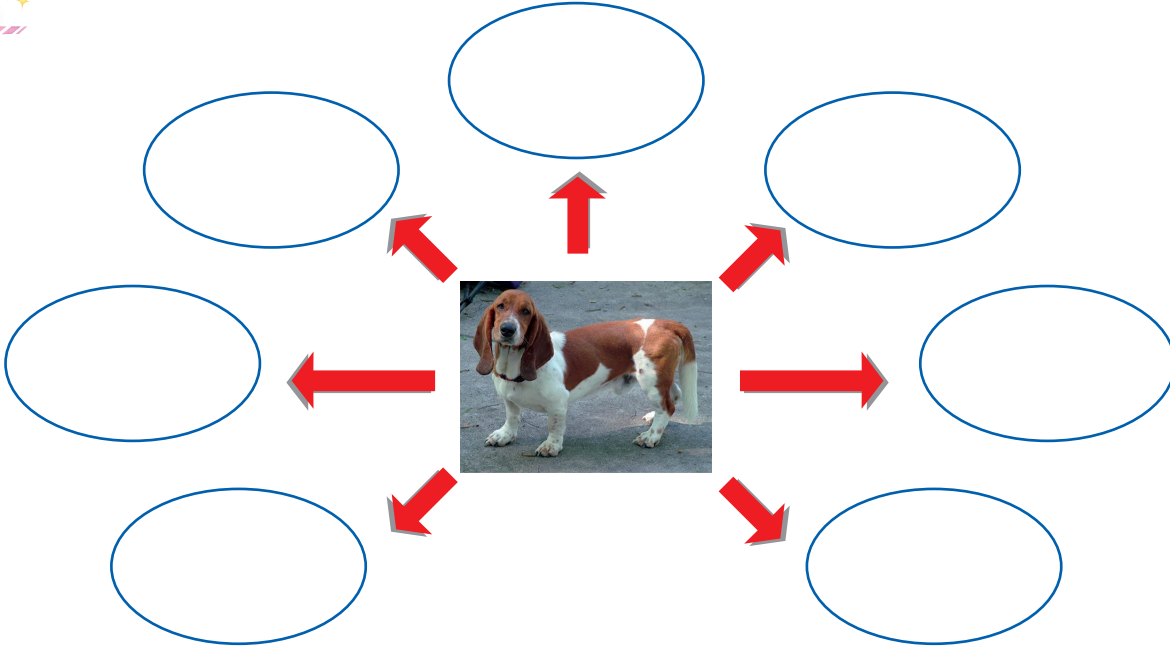
8. **Amongurusu umi mba'e ajapótava oje'éramo chéve umi mba'e ndache-gustáiva.**

- Apukátante hese.
- Che pochýta ha nañe'ëmo'ävúi chupe.
- Ahendúta ha ndajapomo'ái mba'eve.
- Ajapóta oje'éva chéve.

Ñañomongetakuaa haġua

1. Ajesarekomíta jagua rehe ha amombe'u mba'éichapa ha'e.

2. Amombe'u che irūnguérape ko'ã mba'e:

- Mba'érepa oiméne oñe'ëta moñe'ërã.
- Mba'éichagua moñe'ërãnepa ere ne: ñe'ëpoty, mombe'ugua'u térã mombe'upy.
- Mba'emba'épa omombe'úne pe moñe'ërã.

3. Ahendu mbo'ehára omoñe'ëvo moñe'ërã.

Che rymba jaguami (pehēngue)

Havijupami	Ikarapemi
Inambi guasu	Ijyva karē
Iñakã apu'a	Pytāngy nunga
Michĩra'yimi.	Pekine ndaje.
Popyte apu'a	Hesapo apu'a
juru ka'ygua	Iĩmbe'imi
"Palita" ahero	Huguái jepoka
che rymba jagua.	Jukyguirei.

Lino Trinidad Sanabria

4. Ahendupa rire ahai “A” añetéramo térã “N” nahániri ramo ha ahai mba'érepa nahániri ko'ã ñe'ëjoajúpe.

a. Ñe'ëpoty héra: Che rymba jaguami. ()

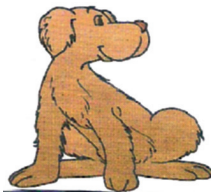
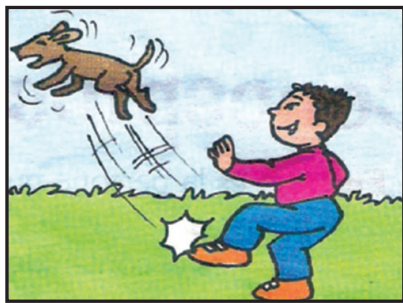
ã. Tom ahero pe jagua. ()

ch. Pe jagua tuichaiterei. ()

e. Jagua hetyma mbyky. ()

ë. Ohaiva'ekue Lino Trinidad Sanabria. ()

5. Amombe'u oĩ porãpa térã nahániri pe ahechava ta'angakuérape.

6. Aty'ípe amombe'u che irünguérape mba'éichapa che añangareko térã añangarekóne umi mymbáre.

Ch. 1. Ajesareko ta'angäre ha amoñe'ė.

Tahýi ha Ñakyrä

Hakuetėpiko.
Che pytyvõtapa
Ñakyrä.

Ndaikatumo'ai,
apurahėiva'erä.

Háke Ñakyrä.
Anıke nde resarái
oġuahėtaha
araro'y.

Ro'yeteri ha che
ñembyahýima. Ahá-
ta Tahýi rendápe.

Ajerurėta chupe avati
ra'yi ajepy'ajokomi
haġua.

Mba'ėpa
reipotáhina.

Ko'áġa reju ha
Arahaku aja piko
mba'e rejapo.

Ha mba'ėiko
ajapóta...
apurahėi...

Iporăitėpa...
arahaku aja
repurahėikuri.

Upėicharamo
ko'áġa ehónte-
ma ejeroky.

Iporă repurahėi, áġa
iporăve repuraheikuėvo
remba'apo. Opa tembiapo
jajapóva puraheihápe osė
porăvéaicha.

2. Añomongeta che irũ ndive ko'ã mba'ére:

- Mba'éicha reñeñandu remoñe'ẽmba rire morangu.
- Ndéve ġuarãpa oĩ porã ojavova'ekue ñakyrã. Mba'ére.
- Tahýi oipytyvõva'erã katujete Ñakyrãme. Mba'ére.
- Embyasy térã revy'a oikova'ekuere morangúpe. Mba'ére.

3. Amombe'u aty guasúpe mba'éichapa rombohovái ore rembiapo.

4. Amba'apojey che irũ ndive ha ajapo ñomongeta mbykymi ko'ã mba'ére:

• Ñakyrã omba'apo rire Tahýi ndive mba'e oikomo'ã.

• Tahýi nomba'apói rire mba'e oikomo'ã chuguikuéra.

5. Ahechauka ñomongeta mbykymíme moõitépa oñepyrũ, imbyte ha ipaha.

6. Amoha'ãnga che irũ ndive peteĩva ñomongeta rojavova'ekue. Ahechakuaa haġua ñepyrũ, mbyte ha paha.

Aikũmbýpa mba'égui oñemongeta.

Hatãiterei oñe'ẽ.

Ahendu porã he'íva.

Ahechakuaa moõpa oñepyrũ, ombohete ha omohu'ã.

7. Amoha'ãngapa rire ajerure ambue che irũme tomongurusu umi mba'e ohechakuaáva che rembiapóre.

		
Aikũmbýpa mba'égui oñemongeta.		
Hatãiterei oñe'ẽ.		
Ahendu porã he'íva.		
Ahechakuaa moõpa oñepyrũ, ombohete ha omohu'ã.		

Jaikuaa haġua ñane ñe'ē retepy

1. Amongora umi ñe'ē ohechaukáva mba'éichapa pe jagua oíva ñe'ēpotýpe.

Che rymba jaguami (pehēngue)

Havijupami	Ikarapemi
Inambi guasu	Ijyva karē
Iñakā apu'a	Pytāngy nunga
Michīra'yimi.	Pekine ndaje.
Popyte apu'a	Hesapo apu'a
juru ka'ygua	Itīmbe'imi
"Palita" ahero	Huguái jepoka
che rymba jagua.	Jukyguirei.

Lino Trinidad Sanabria

2. Ajesareko ko'ā mymbáre ha ahai mba'éichapa hikuái.

3. Amoĩmba umi ñe'ē oikotevēva ñe'ējoaju.

- Mbarakajakuéra oíva Mateo rógape _____ .

tuicha

michĩ

kyra

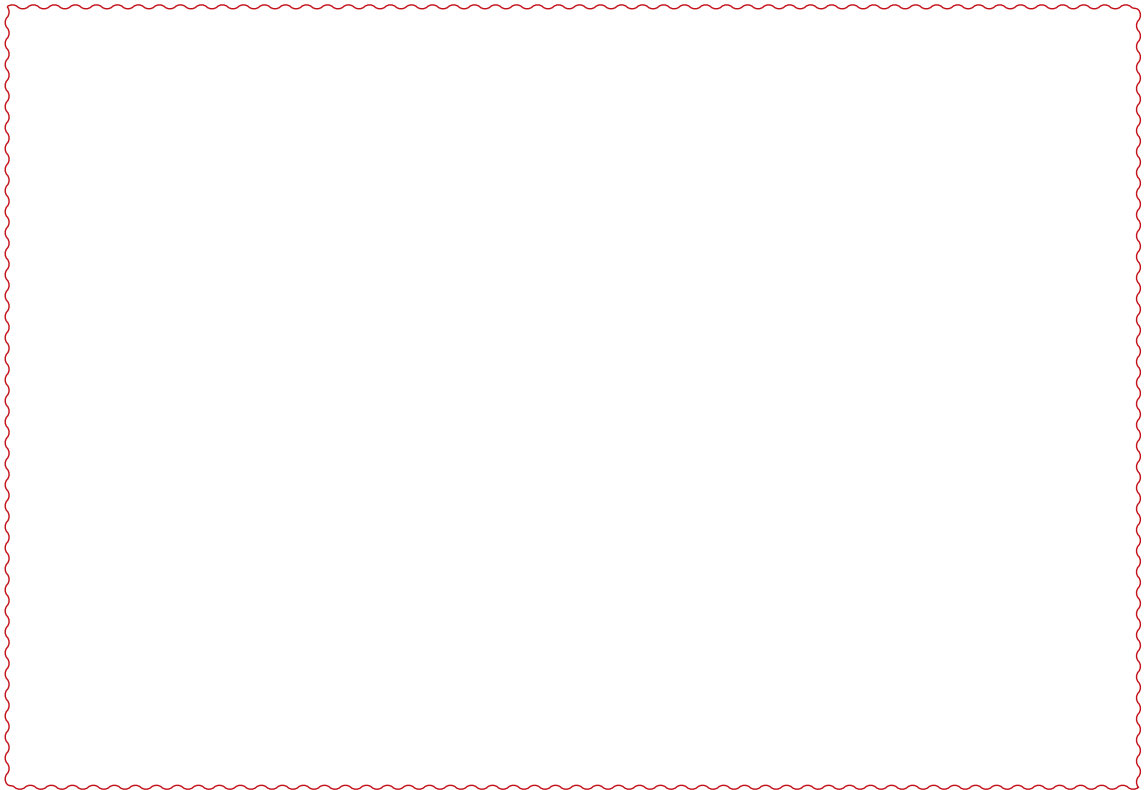
- Kavaju okaru _____ omba'apo haġua.

michĩ

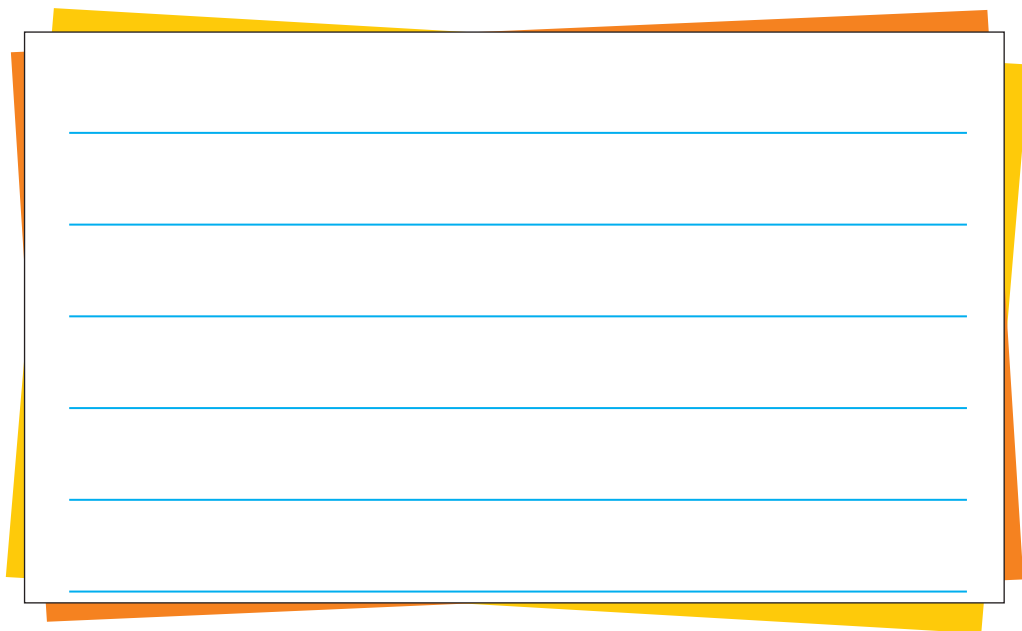
heta

tuicha

4. Amoha'anga mymba ahayhuvéva.

5. Ahai amombe'úvo mba'éichapa ha'e pe mymba ahayhuvéva.

Jahai haġua

1. Amoñe'ë oĩva ryepýpe.

Jasy Jatere

Mala Visión

Pombero

Luisõ

2. Amongurusu peteĩ ha che mandu'a mba'éichapa pe mombe'ugua'u ahendu térã amoñe'ëva'ekue.

3. Amombe'u ahaikuévo mombe'ugua'u amongurusuva'ekue.

4. Ahaipa rire ambohasa che irũme ohecha haġua oġapópa ko'ã mba'e:

		
Oñeikũmbýpa mba'égui ohai.		
Oipuru signokuéra hekopete.		
Ojehechakuaa moëpa oñepyũ, ombohete ha omohu'ã.		

MBO'EPY ATY

V

Añangarekova'erã che rekoháre

Ko'ã mbo'epy rehe oñemba'apóta:

Ñaikũmbykuaa haġua ñahendúva	<ul style="list-style-type: none">Ohechakuaa mba'e porã ha mba'evai oñemombe'úva umi ohendúvape.
Ñañomongetakuaa haġua	<ul style="list-style-type: none">Omombe'u oikũmbyháicha umi ñe'ëpoty ohenduva'ekue térã omoñe'ëva'ekue.
Ñamoñe'ëkuaa haġua	<ul style="list-style-type: none">Ohechakuaa mavamávaguipa oñeñe'ë umi ñe'ëpoty térã mombe'urã omoñe'ëvape.
Jaikuaa haġua ñane ñe'ë retepy	<ul style="list-style-type: none">Ohechauka mba'éichapa oñemopehẽ kekopete umi ñe'ë.
Jahaikuaa haġua	<ul style="list-style-type: none">Ohechauka ohaikuévo omoñepyrũha hembiaapo oikuaamavavoigui ha omohypy'ũ ohóvo pe omba'emombe'uséva.

Ñaikūmbykuaa haḡua ñahendúva

1. Añomongeta ko'ã mba'ére:

- Ahendúva mba'épa pe Carta a la Tierra he'ise.
- Marãpa ojehaíne upéva.
- Mávape ḡuarã ojehaíne.

2. Ajapysaka mbo'ehára omoñe'évare.

Reikuaávapa...

Carta de la Tierra niko héra peteĩ kuatia oñembogua-pyhaguépe tekotevêha ñañangareko ñane planéta rehe ñande rogarõguáicha.

Carta de la Tierra niko oñe'ẽ ñandéve ko'ã mba'e rehe:

a) Jajecháramo ha ñañangarekova'erãha opa hekovéva guive rehe.

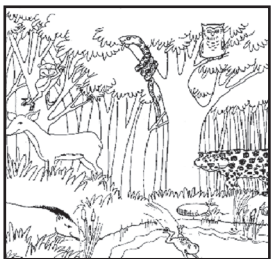

Opavave hekovéva niko oikotevê ojuehe. Ñande, yvypóra, ñaikotevēterei opavave hekovéva guive rehe.

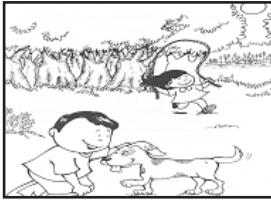
ã) Ñañeha'áva'erãha ani oñembyai pe ñande rekoha.

Ñañangarekova'erã opa mba'e rehe oíva ñande rekohápe ha ñañeha'áva'erã ani haḡua opa umi mymba térã ka'avo opáva ohóvo mbeguekatúpe.

ch) Ñañeha'áva'erãha opavavéva oiko porã ha ojo-gueraha porã oñondive, oikotevê'yre mba'eve.

Opavave yvypóra oguerrekova'erã y ipotíva, vytytu ipotíva ha opa mba'e oikotevêva guive oiko porã haḡua.

e) Opavavéva oiko poráva'erã oñondive, oñorairõ'ÿre.

Opavave yvypóra iderécho ha oiko poráva'erã oñondive, oñorairõ'ÿre.

3. Aty'ipe añomongeta ko'ã mba'ére:

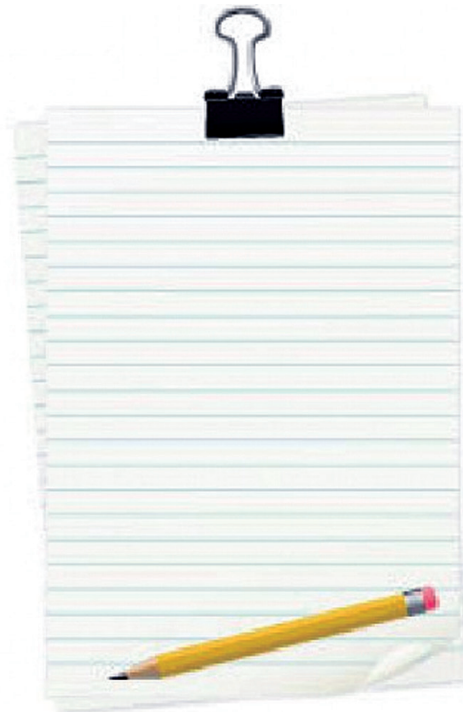
- Mba'égui oñe'ë moñe'erã.
- Mba'épa he'ise ñandéve ko moñe'erã.
- Umi he'iva moñe'erãme jajapova'erã térã nahániri. Mba'érepa.

4. Ahesa'ÿijo mba'érepa he'i péicha ko haipyvópe.

Opavave yvypóra iderécho ha oiko poráva'erã oñondive, oñorairõ'ÿre.

5. Mba'e ahendu mba'e porã ha ivai ojejapóva ñande rekoháre.

6. Ahai mba'emba'épa ikatu ajapo anive haġua oiko mba'e vai ñande rekoháre.

Ñañomongetakuaa haġua

1. Ajesareko porã moñe'ērã réra rehe.

Laguna Punta Porã

2. Añemongeta ko'ã porandúre.

- Mba'érepa oiméne héra péicha ko moñe'ērã.
- Mba'eichaguaite moñe'ērãnepahína.
- Mba'épa oiméne he'íta moñe'ērãme.
- Reikuaa piko ambue tenda hérava avei moñe'ērãichaite.

3. Amombe'u che irünguérape umi aguenohéva'ekue aty'igui.

4. Amoñe'ē kiririhaitépe.

Laguna Punta Porã

Laguna Punta Porã ndéve apuraheimíta ha vytyre isarambíta ko che py'a remiandu rasáite arohory ndepype ahechaitáva y hovy ikonimbáva ohenóiva kunu'ũ.

Ápe raka'e hoky ko ñande táva iporãitéva, mba'éicha voi tesarái oikóta ra'e chugui, ymáje ápe ijaty mymbakuéra opáichagua, yva katu hi'apa ha ikuarahy'ã porã.

Ymáje ápe opyta karretéro ohasáva, ka'atýgui oukuévo oġuahē opytu'u kane'ōgui okuera hoy'úva hi'y ro'ysãme ára ha pyharekuépeje guyra opuraheipa.

Aníkena jaheja ko yrupa iporãitéva mba'eveichagua poguýpe ha'eño oiko haġua, ko'ápe ningo heta tekove ipy'a poráva: jajapóna la yvága Laguna Punta Porã.

Francisca Guerrero

Aikuaa haġua

Ñe'ēpoty katujete ogueru ipype marandu, temiandu he-ñóiva ijapohare akãme oipotágui hoky avei ñane ñe'ãme mborayhu, momba'eguasu ha vy'a ñamoñe'ēnguévo.

Chemandu'a haġua...

Iporã ñamomba'e ñe'ēpotykuéra. Ipye ogueru ijapohára remiandu.

6. Amongurusu ñe'nguéra guýpe ombohováí poráhápe he'iséva

	Poguy	Pytu'u	Ka'aty	Kunu'ũ	Kuarahy'ã
1. Tenda henyhëva ka'águi.					
2. Ñemo'ã, jejaho'i kuarahy akúgui. Ikatu jajuha vyramáta ýramo oimeraë mba'e guýpe.					
3. Pu'aka ojeguerékóva máva térã tetãre.					
4. Mborayhu jahechauka ambue ñande rapichápe ñeañuã ha ñehavi'ũ rupi.					
5. Mba'apo ñemondoho térã ñemohu'ã, kane'õ ñemobhasa.					

7. Ahai amyesakãvo ñe'nguéra he'iséva.

ko'ápe ningo heta tekove ipy'a porãva.

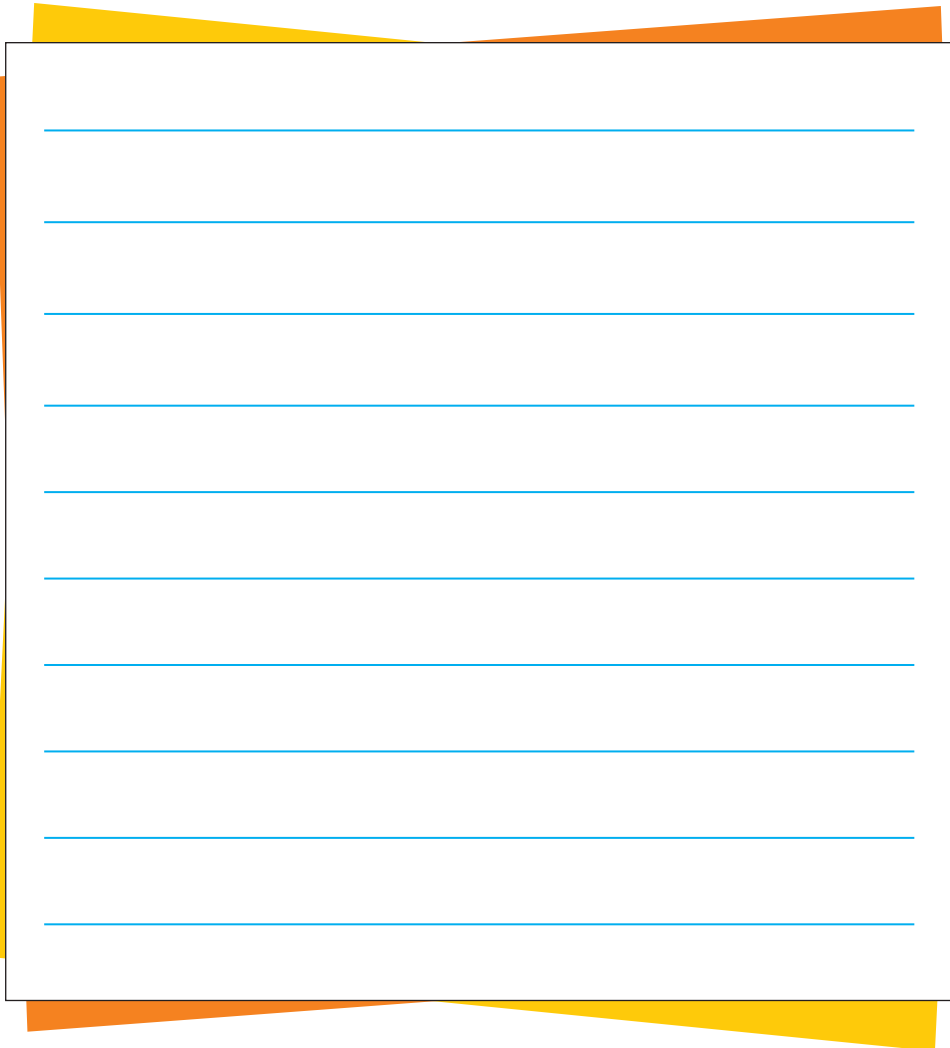
yvytúre isarambíta ko che py'a remiandu.

ápe raka'e hoky ko ñande táva iporãitéva.

8. Ambopapapy peteĩteĩva ñe'ëjoaju haipyvo rupi mboyhápepa oĩ.

- Mymbakuéra opaichagua ijaty upépe.
- Oukuévo carretero oġuahë opytu'u.
- Ndéve apuraheimíta Laguna Punta Porã.
- Guyra opuraheipa ára ha pyharekuépeje.
- Yvytúre isarambíta ko che py'a remiandu.
- Heta tekove ipy'a porãva oĩ.
- Y hovy ikonimbáva ohenóiva kunu'ũ.

9. Amombyky ñe'Ēpoty che ñe'Ētépe.

10. Amoha'anga che irūnguérandi ñe'Ēpoty.

11. Rojapo ñe'Ējovái ñe'Ēpapára ohejáva rehe mandu'arã haipyрэpe.

Ñamoñe'ëkuaa haḡua

1. Ajesareko ta'angakuérare ha amombe'u ahecháva.

2. Ambohovái pe ojeruréva.

3. Amoñe'ë kiririhápe.

Ñande rekoha

Opaichagua yvyra
oguereko che retã,
tajy, mbokaja, inga,
palo santo ha yvyra pytä.

Mba'érepa nañamomba'ei
Ñandejára rembiapokue
oipotágui oiko porãve
imembykuéra rekove.

Okaha rupi jaha
jahechave opaichagua,
áña sa'íntema opyta
oitýgui tekove aña.

Ojapo opaichagua
jaipuru ha ja'u haña
iporãko jaikuaa
ñañotý jeyva'erãha
jaipotárõ iporãmba
ñande rekove aja.

Dora Bobadilla de Casal

4. Ahendu mbo'ehára omoñe'ëvo moñe'erã.

5. Ahaiguy umi ñe'ë apytépe peteĩ ombohováí porãvéva.

a. Moñe'erã ha'e:	ã. Moñe'erãme oñe'ë:	ch. Moñe'erã oheja ñandéve:
morangu	tekoha rendáre	ñe'ënga
mombe'urã	mymbakuérare	pukarã
ñe'ëpoty	yvyporakuérare	mandu'arã

6. Ambojovake pe ñe'ë he'isévandi.

a. Porã	(...) opa mba'e oñemoingéva yvy guýpe heñói haña térã ani ituju yvy apére.
ã. Tajy	(...) ñe'ë oipurúva kuñakarai ohenói haña mitã iñemoñarépe, taha'e kuña térã kuimba'e.
ch. Ñoty	(...) yvy pehëngue hérava, iñe'ëteéva, heko ha iñaranduteéva, oiko heta yvypóra.
e. Memby	(...) máva, mymba, ka'avo térã mba'e reko ojekuaáva hetére, ijapére, hembia-po térã hemiandu rupive.
ë. Retã	(...) mba'e ñeikũmby, ñemyesakã opytáva máva akãme.
g. Kuaa	(...) yvyramáta tuicha ha imbaretéva, ojepuru oga'apohápe. Oĩ ipoty morotĩ, sa'yju ha pytängýva.

7. **Ahesa'ýijo: Mba'épavaicha he'ise ko ñe'ërysí atýpe.**

Ojapo opaichagua
jaipuru ha ja'u haġua
iporāko jaikuaa
ñañotý jeyva'erāha

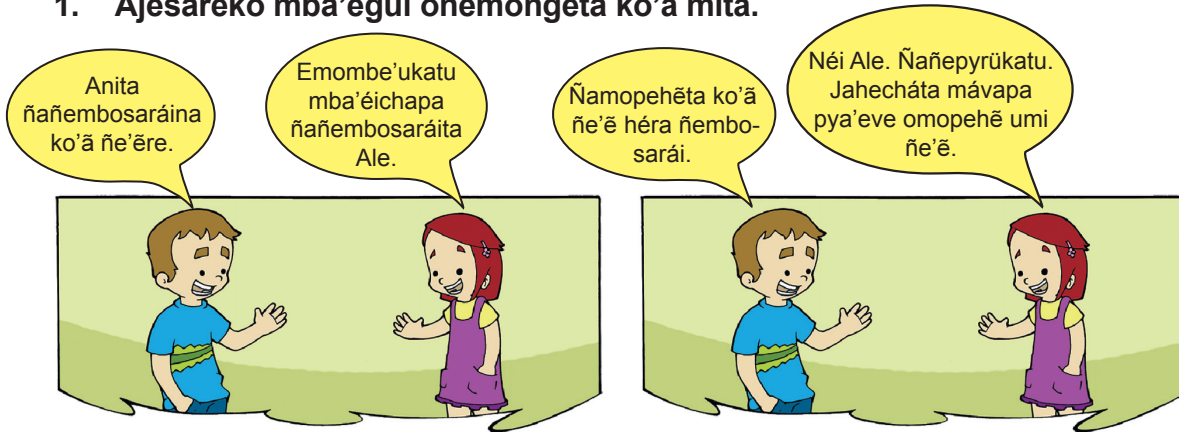
8. **Ahai mba'épa opyta chéve amoñe'ëmbávo "Ñande rekoha".**

9. **Mba'épa oikóne nañapenáiramo umi mba'ére ohaiva'ekue Dora Bobadilla de Casal**

10. **Amoha'anga mavamávaguipa oñe'ë ñe'ëpoty.**

Jaikuaa haġua ñane ñe'ë retepy

1. Ajesareko mba'egui oñemongeta ko'ã mitã.

2. Amoñe'ë che añomi ko jehaipyvo.

Okaha rupi jaha
jahechave opaichagua,
áġa sa'íntema opyta
oitýgui tekove aña.
Ñande rekoha (pehëngue) Dora de Casal

3. Ahechauka ñe'ëpehë oguerékóva ã ñe'ë:

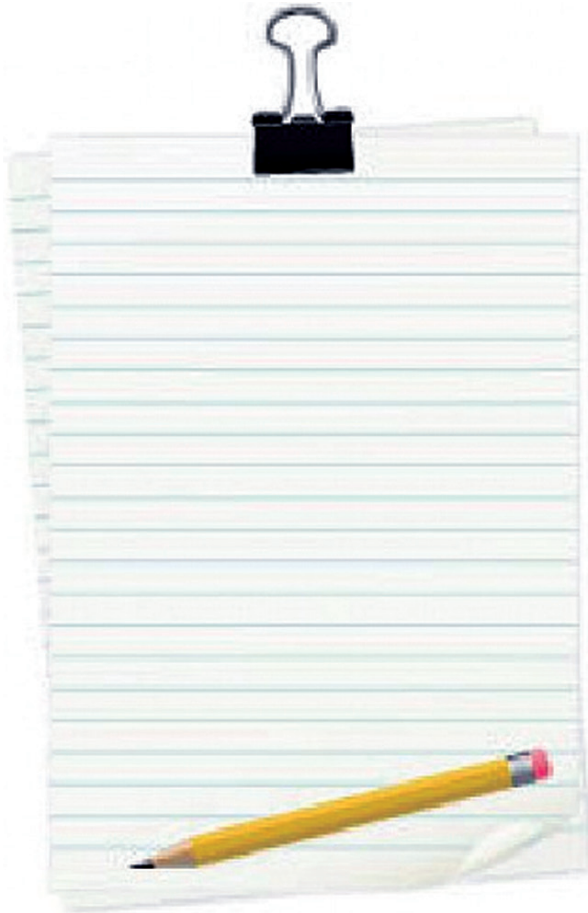
Okaha		sa'íntema	
jahechave		oitýgui	

3. Ajesareko porã umi ñe'ëre ha amongora ñe'ë ohechakáva oñemopehë porãvápe.

- **Ñañangarekova'erã**
 - a. ña- ñan-ga-re-ko-va- 'e- rã
 - ã. ña- ña-nga-re-ko-va- 'e- rã
 - ch. ña- ña-nga-re-ko-va'e- ra
- **Mbeguekatúpe**
 - a. mb- e- gue- ka- tú- pe
 - ã. mbe- gueka- tú- pe
 - ch. mbe- gue- ka- tú- pe

- **Ñañeha'áva'erã**
 - a. ña- ñe- ha- 'ã- va- 'e- rã
 - ã. ña- ñe- ha- 'áva- 'e- rã
 - ch. ña- ñe-ha'ã- va- 'e- rã

4. Ahai mba'épa opyta chéve ko mbo'epygui ha mba'ére.

Aikuaa haġua

Ñe'ëpehënikohína ñe'ë pe-
hëngue osëva ñande jurúgui
peteĩ pytuhëme.

Jahai haġua

2. Ahaimíta peteĩ mombe'urã, amombe'uhápe mba'éichapa añangarekova'erã ñande rekoháre.

Mbo'ehára oma'ëta che rembiapo rehe ha ohecháta

- Aipurúpa hekoitépe amopehëta ramo umi ñe'ë.
- Hesakāpa umi mba'e ha'eséva.
- Aipurúpa ambue ñe'ë he'isehaichaite.
- Aipuru porāpa umi taikuéra.
- Ojoajúpa che ñe'ënguéra oñe'ë haġuáicha peteĩ mba'érente.

Avy'a che rogayguakuéra ndive

Ko'ã mbo'epy rehe oñemba'apóta:

Ñaikũmbykuaa haġua ñahendúva	<ul style="list-style-type: none"> Ohechakuaa máva rehetépa oñeñe'ẽ ha mávarepa avei oñeñe'ẽhína umi ohendúvape.
Ñañomongetakuaa haġua	<ul style="list-style-type: none"> Oipuru oñe'ẽnguévo, umi ñe'ẽ pyahu guaraníme.
Ñamoñe'ẽkuaa haġua	<ul style="list-style-type: none"> Ohechakuaa mba'etépa he'isehína pe jehaipyre omoñe'ẽvape umi ñe'ẽ guaraníme ikatúva he'ise heta mba'e.
Jaikuaa haġua ñane ñe'ẽ retepy	<ul style="list-style-type: none"> Omoheesakã umi ñe'ẽ ombojoajúva ambue ñe'ẽme.
Jahaikuaa haġua	<ul style="list-style-type: none"> Oipuru ohaikuévo umi ñe'ẽ ombojoajúva ambue ñe'ẽme (upéva, jahechápa, yrõ, katu, áġa katu...)

Ñaikũmbykuaa haġua ñahendúva

1. Ajapysaka porã mbo'ehára omoñe'ětava oréve.

Ha'e ha imbaraka

Manuel héra peteĩ mitã kuimba'e ikatupyryva mbo'ehaópe ha oĩva mokõiha mbo'esyrýpe. Oikohárupinte he'iva'erã: Che tuichávove ambopuse mbaraka ha apuraheise aporombovy'a haġua.

Upéinte ndajeko ouraka'e ipehẽngue omenda karia'y mbaraka mbopuháre ha kóva ombo'eva'ekue chupe mba'éichapa ombopuva'erã mbaraka, avei opurahéi porã haġua.

Ndahetái ary ohasa ha Manuel omoġuahẽma hu'ãme imbo'esyry. Ha'e ndovy'apái ndoguerekóigui mbaraka imba'e teetéva. Isy ha itúva imboriahu ojogua haġua chupe.

Peteĩ ára, Manuel he'i isy ha itúvape: aháta ajeporeka amba'apo haġua ha avei añemoaranduseve jahechápa ndoikói chehegui mbo'ehára.

Upémaramo osẽ oho hógagui ha oġuahẽ sapy'a peteĩ tupão kakuaápe. Upépe oĩ karai Pa'i ipy'aporãva. Manuel he'i chupe hemiandu ha opyta oiko upépe. Pyharevekue ha'e oho oñemoarandu mbo'ehaópe mbo'ehararã. Ka'aru oipytyvõ pa'ipe tupãópe ha pytũmbývo oñatõima imbaraka omoirüva ipurahéipe.

Ndahetái ary ohasa ha Manuelgui oikóma katu mbo'ehára katupyry, ombopúva ápe ha pépe mbaraka, mbaraka porãite ome'ẽva'ekue chupe jopóiramo karai pa'i, omomorãgui hemiandu.

Upe mitãrusu katupyry ha iñarandúva ko'áġa oipytyvõ isy ha itúvape ha oiko vy'a ha torýpe... ha'e ha imbaraka.

Oñeguenohe revista *Desde el aula*. MEC pega.

2. Amoñe'ẽmíta che añomi.

3. Ahai

Máva rehetépa oñeñe'ẽ.

Mávarepa avei oñeñe'ẽ.

4. Amoĩmba mba'ėpa oje'e pe māvare oñeñe'ėva.

5. Ahechakuaa pe māvare oñeñe'ėva mba'ėpa ojapo ñepyrũrã ipahaite peve.

6. Amoha'anga máva rehetėpa oñeñe'ė ha māvare aveĩpa oñeñe'ė.

7. Ahai mba'ėpa ajapóne máva oñeñe'ėva'ekuėgui che rire.

Ñañomongetakuaa haḡua

1. Amoha'anga umi oikóva guive che rógape.

2. Añomongeta che rogayguáre che irũ ndive.

3. Amoñe'émíta che año ha upéi che irũ ndive.

Ogavy'a

Peteã aretépe, ho'ysã jave, Karai Luis rógape oñembokotypa hikuái ha ayvúpe oime.

Ña Lucia ohenói imembykuña Catalina-pe ha he'i:

- Eju che membykuña torohetũmi.

Isy oñañuã ha ohetũ chupe ha Catalina ovy'aiterei upe kunu'ũmíre. Túva katu hovasy. Ojepy'apy isy ḡuaiḡuimíre ha ndaikatúi ovy'apa. Upémarõ he'i ita'yrape:

- Tereho ehecha nde jarýi Marta mba'éichapa oime.

Carlos vy'ápe oho. Oḡuahẽvo omomaitei taitápe ha oporandu:

- Mba'éichapa neko'ẽ. Aju ahechávo mba'éichapa oã che jarýi, che ru ojepy'apy.

- Iko'ẽ porã ere chupe. Mba'eve guasúko noroikotevẽi. Ápe roime porãmba. Ambyasýnte-ko okeha ha nanderechamo'ãi.

Pya'éko, Carlos ojere hógape marandu porã orahávo itúvape. Vy'apópe karai Luis he'i:

- Ko'áḡa japuraheikuaáma. Eju che ra'y.

Mbarakapúpema oã hikuái. Oñemboja Ña Lucia ha Catalina ha opurahéi hendivekuéra.

Ohai Dora Bobadilla de Cazal

4. Ambojoaju ahendu haguéicha mavamávapa umi téra oïva moñe'ërāme hérava “Ogavy'a”.

Karai Luis

Jarýi

Ña Lucía

Ra'y

Catalina

Túva

Carlos

Sy

Marta

Membykuña

5. Amongora umi tai ñe'ë renondegua ombohováí poráva ñe'ëjoajúpe.

- Máva ohetū Catalina-pe.
 - a. Ijarýi
 - ã. Itúva
 - ch. Isy
- Máva rendápe oho Carlos.
 - a. Isy rendápe
 - ã. Ijarýi rendápe
 - ch. Itúva rendápe.
- Máva hovasy
 - a. Catalina
 - ã. Ña Lucía
 - ch. Karai Luis
- Mavamáva oĩ ñepyrürã mbarakapúpe.
 - a. Karai Luis ha Carlos
 - ã. Ña Lucia ha Catalina
 - ch. Karai Luis ha Catalina.

6. Amoĩ “A” añetéramo ha “J” japúramo. Ajuhúramo umi ñe'ëjoaju ijapu ha'éva'erã mba'érepa.

- Karai Luis he'ikuaa Catalina-pe che membykuña.
() Mba'ére: _____
- Ña Lucia he'i: eju che ra'y.
() Mba'ére: _____

- Ña Lucia opurahéi imembykuñáandi.

() Mba'ére: _____

- Karai Luis ohenói imembýpe.

() Mba'ére: _____

7. Amombe'u che ykereguápe mavamávandi ajogueraha porãve che rógape.

8. Ahai umi ñe'ë aipuruva'ekue ñomongetápe ikatúpa oipuru kuña, kuimba'énte térãpa mokõivéva.

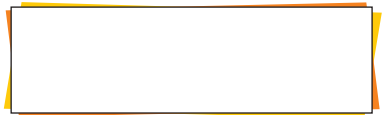

9. Amoha'anga he'iháicha moñe'ërãme hérava "Ogavy'a". Aníke che resarái umi ñe'ëre kuimba ha kuñánte oipurúva.

A large rectangular area with a red wavy border, intended for the student to write their response to question 9.

Ñamoñe'ëkuua haḡua

1. Ajesareko ha ahai ta'anga rerakuéra.

2. Ahechakuua ojojoguaha ijehaípe ha ojoavyha he'isévape.

3. Amoñe'ë ko'ã ñe'ëjoajukuéra.

- Tape ku'áre rotopáta.
- Ema'émína pe mitãkuña ku'áre.
- Che sái ku'a tuichaiterei.

- Che sy ipy'a hasyeterei.
- Ajepy'amongeta kuehe.
- Amo mitákaria ipy'a guasu.

- Che irũ oñe'ë aja apirakutu jepi.
- Aha apirakutu heta ysyrygui.

- Che sy ipy rasy
- Ana ao ipy.

- Ndoikói umi typycha'yva ajogua-va'ekue.
- Ña Marta ñembo'e'yva Ka'akupe árape.
- Umi yva oíva ógape he'ëterei.

- Esyryry ko'ãgui.
- Osyryry porãitépa pe jarara.

4. Amongora umi ñe'ë ojojoguáva ijehaípe.

5. Ahai mba'épa he'ise umi ñe'ẽ amongorava'ekue.

6. Amoha'anga ko'ã ñe'ẽjoaju he'íva.

- Che **sái** **ku'a** tuichaiterei.

Blank writing area for the first example.

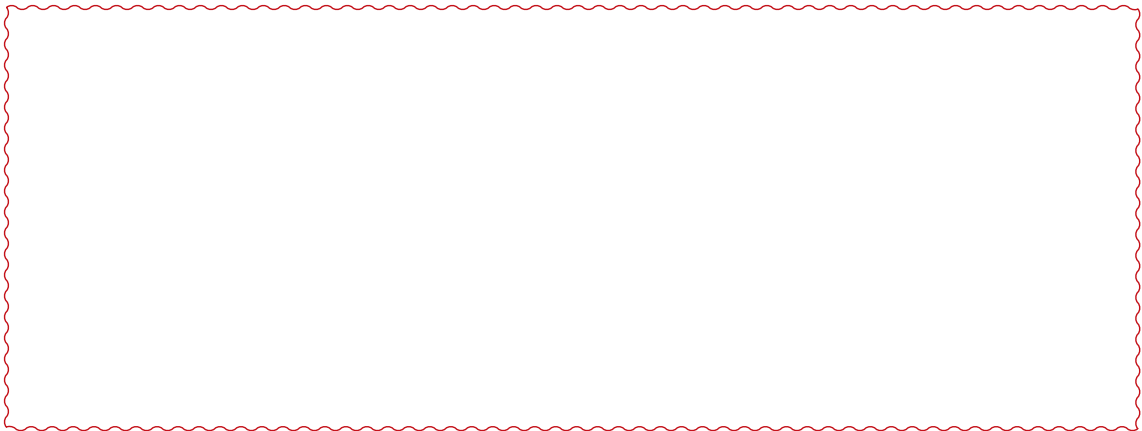
- Che **sy** ipy rasy.

Blank writing area for the second example.

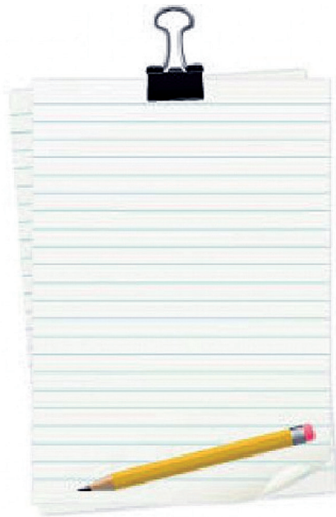
- Ana ao ipy.

7. Aheka térã aporandu che rogayguakuérape oikuaápa umi ñe'ë ojojoguáva ijehaípe ha ojoavýva he'isévape. Upéi ahai ko'ápe:

8. Ajapo ñe'ëjoaju umi ñe'ëgui ajuhuva'ekue.

Jaikuaa haġua ñane ñe'ë retepy

1. Amoñe'ë ko'ã ñe'ëjoaju.

Oiko vy'a **ha** torýpe.

Manuel he'i isy **ha** itúvape.

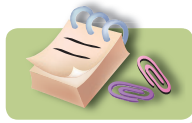
Che tuichávove ambo-
puse mbaraka ha apura-
heise.

2. Ajapo ñe'ëjoaju ko'ã ñe'ëjoajuha reheve:

ÿrõ _____

térã _____

ha _____

Aikuaa haġua

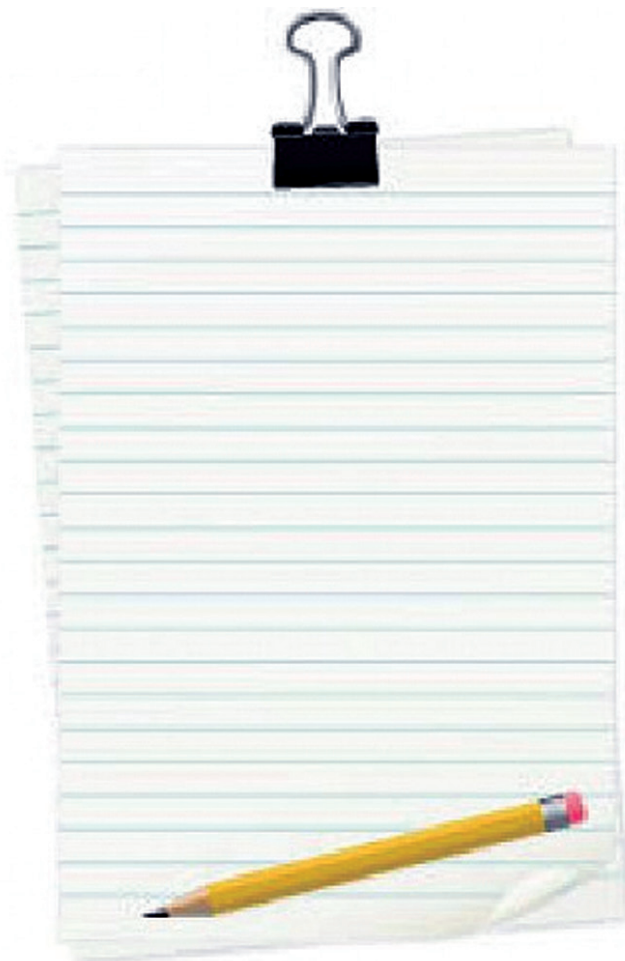
Ko'ã ñe'ëjoajúpe ojeipuru
pe ñe'ë "ha". Kóva ko ñe'ë
ombojoaju oje'eséva. Gua-
raníme oĩ heta ñe'ë ombo-
joajúva, ombohovakéva térã
ombojoavýva umi oje'eséva.

3. Amoñe'ëjey moñe'erãme "Ha'e ha imbaraka"

4. Aheka ñe'ëjoajuha ha ahai umi ajuhúva guive.

5. Ajapo moñe'ërã mbykymi umi ñe'ëjoajuha ajuhuva'ekuégui.

Jahai haġua

1. Añemoirũ peteĩ che rapicha ndive ha rohai mba'épa rojapójepi mbo'ehaópe térã ore rógape: roñembosarái, roñemoarandu, romba'apoha ore rógape ha mba'e.

2. Jahai haġua jajapo kóicha:

- Jahai opa mba'e jajapóva guive, oúva ñane akãmente jahaíta jahávo.
- Upéi, ñambyatýta umi ñe'ë ohóva ojuehe ha he'i porãvétava pe ja'esévahina.
- Jahai mbohapy ñe'ëjoaju, jaipuruhápe umi ñe'ë ohóva ojuehe pe omombe'úvape.
- Ñambyaty umi mbohapy ñe'ëjoaju peteĩ haipyvópe ha ñambojoaju umíva jai-purúvo ko'áichagua ñe'ë:
 - Upégui, upémarõ, upeichahágui, upe jave, upéva...
 - Ha, ÿrõ, térã, katu, áġa katu, péina katu...
- Jahaijey ko'áġa ambue mbohapy ñe'ëjoaju, jaipuruhápe umi ñe'ë ohóvo ojuehe pe omombe'úvape.
- Ñambyatyjey umi ñe'ëjoaju ha jajapoje chuguikuéra ambue haipyvo.

3. Amoñe'ë ore rembiapokue ha ajesareko ipype ajapópa ko'ã mba'e:

Roipurúpa umi ñe'ë hekopete.		
Omombe'u syryrýpa pe ro'eséva.		
Hesakāpa pe he'iséva.		
Rombojoaju térã rohekýi porāpa ojuehegui umi ñe'ë.		

4. Ahechauka ore rembiapo mbo'ehárape ha ambue ore irũnguérape, ha ajesareko ha'ekuéra he'íva rehe amyatyrõ haġua tekotevéhápe.
5. Amyatyrõ tekotevéhápe ore rembiapo ha ahechauka opavavépe ambo-jávo ogykehai rehe.

Avy'a che mbo'ehaópe

Ko'ã mbo'epy rehe oñemba'apóta:

Ñaikũmbykuaa haġua ñahendúva	<ul style="list-style-type: none"> Oikũmby mba'épa he'isehína pe ohendúvape, umi ñe'ẽ ikatúva he'ise mokõi térã hetave mba'e guaraníme.
Ñañomongetakuaa haġua	<ul style="list-style-type: none"> Oñomongeta oipuruhápe ñe'ẽ oporandu haġua ha he'i haġua mba'éichapa oñeñandu: ovy'a térã omba'embyasyha.
Ñamoñe'ėkuaa haġua	<ul style="list-style-type: none"> Oikũmby mombe'urã térã ñe'ėpoty oñeñe'ėhápe umi téma rehe ko'áġa rupi herakuávėva
Jaikuaa haġua ñane ñe'ė retepy	<ul style="list-style-type: none"> Omoheesakã umi ñe'ėnguéra ombojoajúva ambue ñe'ėme.
Jahaikuaa haġua	<ul style="list-style-type: none"> Ohaikuaa mba'épa ojapo hogaygua ha iñirũnguéra ndive.

Ñaikũmbykuaa haġua ñahendúva

1. Ajesareko ta'angáre.

Hi'a porãitépa pe vyramáta
ha hetama **ho'a** chugui yva.

Amo mitã **ho'a**.

Ahetũ pe yvoty.

Diana ohetũ imembýpe.

2. Ajesareko umi ñe'ẽ sa'y hũvévare ha ahechakuaa ojojoguaha ijehaípe
ha he'iseha mokõi térã hetave mba'e guaraníme.

3. Ajapysaka porã umi mba'ére omoñe'ëtáva mbo'ehára.

1

Aháta ajoso angu'ápe avati,
anína nde **kaigue**, jahána nde avei.
Anítei osẽ chipa **kaigue**.

2

Daniela, **hasyeteréintema** che retyma.
Hasyeteréi ningo ñaḡuahẽ haḡua nde rógape.

3

Reguatáramo yvy ku'i aku ári ikatu nde **pyta** jekapaite.
Nde rógagui mombyry **opyta** mbo'ehao.

4. Amoha'anga aikũmbýva umi omoñe'ëva'ekuére mbo'ehára 1 ha 3pe.

1

3

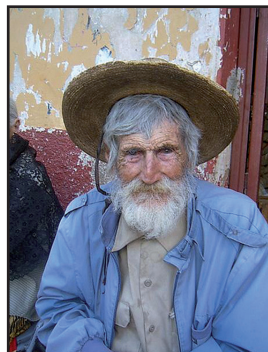
5. Ajesareko ko'ã ñe'ëre ha amombe'u mba'épa he'ise.

<div data-bbox="302 339 615 576" style="background-color: #f0e68c; padding: 20px; border-radius: 10px; width: 150px; margin: 0 auto;"> <p style="font-size: 24px; margin: 0;">Jasy</p> </div>	<div data-bbox="654 354 740 416" style="color: red; font-size: 24px;">→</div>	
	<div data-bbox="654 530 740 592" style="color: red; font-size: 24px;">→</div>	
<div data-bbox="302 710 615 946" style="background-color: #f0e68c; padding: 20px; border-radius: 10px; width: 150px; margin: 0 auto;"> <p style="font-size: 24px; margin: 0;">Ty</p> </div>	<div data-bbox="654 725 740 787" style="color: red; font-size: 24px;">→</div>	
	<div data-bbox="654 901 740 963" style="color: red; font-size: 24px;">→</div>	

6. Ajesareko ta'angáre ha umi ñe'ëre ahai haḡua ñe'ëjoaju.

Juky

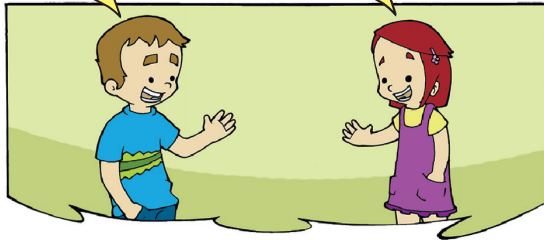
Tuja

Ñañomongetakuaa haġua

1. Amoñe'ēmíta.

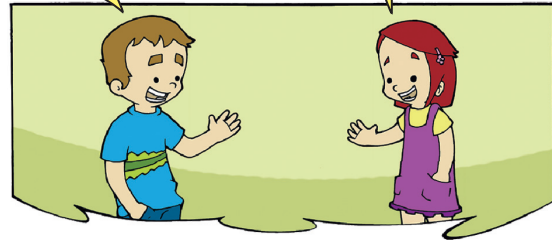
Ivaietékuri
kuehe pe ára.

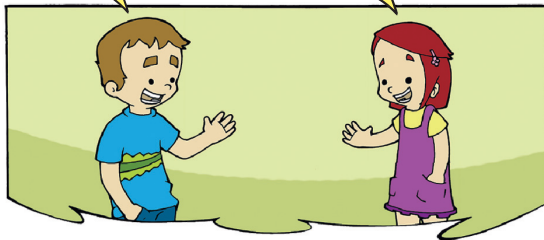
Ha upévare
ndaháikuri
mbo'ehaópe

Mba'évoi piko rehóta.
Ko'ẽ guive pytũ meve
okýva, hi'árive overa
ha osunu hetaiterei.

Ajepya'apýnteko. Nde
piko reikuaa mba'épa
oñeme'ẽ kuehe
mbo'ehaópe.

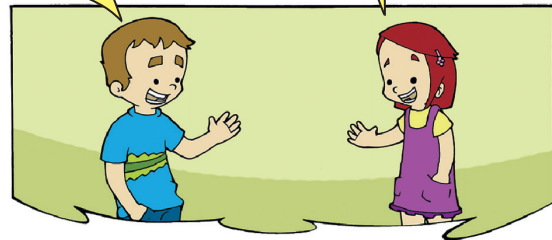
Ñaporandúna
mbo'ehárape
mba'épa ome'ẽ kue-
he mbo'ehaópe.

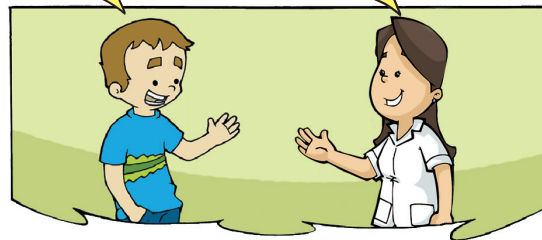
Néi. Ko'áġa aja-
póta pe tembiapo
ojerureva'ekue kuri
ñandéve.

Mba'éichapa
mbo'ehára. Ajúnteko
aporandumi ndéve
mba'épa peme'ẽ
kuehe.

Mba'eve norome'ei
kuri. Ndohóivavoi ne
irũnguéra. Ivaieterei
kuri pe ára.

Avy'aite upéicharamo.
Lunentema rome'ẽta ndé-
ve ore rembiapo. Aguyje
mante mbo'ehára.

Ndaipóri mba'ére.
Jajohecháta lu-
nentema.

2. Ambohovái porandu.

• Mba'éguipa oñomongeta umi mitã.

• Mba'énepa ere nde ojavova'erãha ajeve ojepy'apy ha ndohihaguére mbo'ehaópe.

• Mba'érepa ndohói hikuái mbo'ehaópe.

• Mávandipa oñe'ẽ pe mitã.

• Mba'éichapa oñeñandu pe mitã oñomongetapa rire pe kuñakarai ndive.

3. Añomongeta che irũ ndive mba'épa ikatu jajapo okýramo tuichaiterei ha ndajaháirõ mbo'ehaópe.

4. Ahai peteĩ kuartia guasúpe umi mba'e ro'eva'ekue.

Blank writing area with horizontal lines for notes.

5. Amoha'anga peteĩ mba'évante umi ahaiva'ekue.

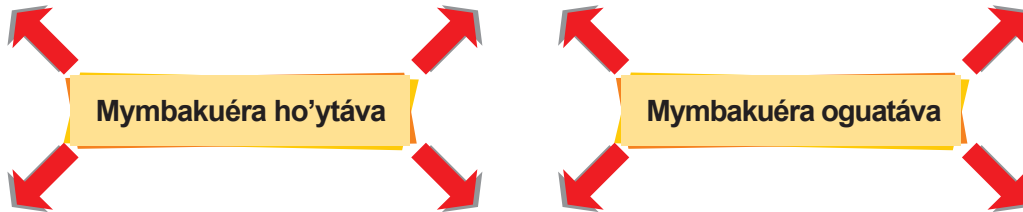

6. Aty guasúpe amombe'u mba'épa pe amoha'anga ha mba'érepa amoha'anga upéva.

7. Amombe'úta che irünguérape mba'éichapa añeñandu ajapo aja pe tembiapo

Ñamoñe'ėkuua haġua

1. Ahai mymbakuéra rera aikuaáva guive ho'yta ha oguatáva.

2. Amombe'u che irūnguérape ahaiva'ekue.

3. Aty'ipe aiporavo mokōi mymba rera ha amombe'u mba'éichapa hikuái.

4. Amongurusu umi aimo'áva oikotaha mombe'urāme.

Mba'égui oñe'ėta mombe'urā.

- Mymbakuéragui
- Yvyramatakuéragui
- Avakuéragui

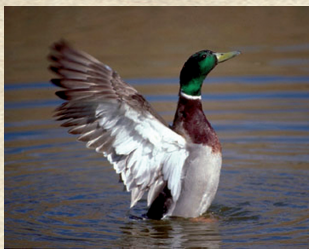
Mba'eichaguápa pe moñe'ėrā amoñe'ėtava.

- Ñe'ėpoty
- Morangu
- Mombe'urā

5. Amoñe'ė kiririhápe ko moñe'ėrā.

Ype ha Mbói

Yno'ō tuicha rembe'ype oĩ peteĩ ype oñe'ė ayvúva he'ívo ijupe ġuarā: Oiménepa oĩ ambue mymba oñeme'ėvape chéve oñeme'ėháicha.

Che niko aikokuaa y ha yvype, avei avevekuaa. Chekane'ōitevove aguatahague, aipotárō, aveve; aipotárō, ayta.

Péicha oĩ pe Ype jejapo, namombyryi chugui oĩ peteĩ Mbói katupyry ohendúva pe ha'e he'íva ha ituruñe'ėme ohenói chupe ha he'i: Anína ejejapoiterei, upéva naiporāi, oĩ niko mymba oguatakuaavéva ndehogui, oĩ ho'yta porāvéva ha avei oveve porāvéva. Ha che aikuaaháicha pe mba'e tuichavéva ha'e jaikuaa téra jajapo porā peteĩ mba'e, ani jaikuaa heta mba'e ha vai vaínte jajapo.

Tomás Iriarte rembiapokue.

6. Ahendu mbo'ehára omoñe'ėjeývo Ype ha Mbói.

7. Ambopapapy ñe'ë he'isévare.

Ñe'ë	He'iséva
1. Katupyry	(...) Tekove ndaha'éiva yvypóra, ha katu avei huguy, ipytuhẽ, omýi ha oñemoñáva.
2. Mymba	(...) Máva reko ohechaukáva ojapokuaaha opa mba'e hekopete.
3. Ayvu	(...) Opa mba'e ipu hatã ha oguararapáramo oñondive.

8. Amongora umi ombohováí poráva:

1. Mba'eichagua moñe'ërãpa pe ñamoñe'éva'ekue.

- a) Ñe'ëpoty
- ã) Mombe'urã
- ch) Morangu

2. Mba'éguipa oñeñe'ë ko moñe'ërãme.

- a) Mbóí ha Ynambu
- ã) Ype ha Mbóí
- ch) Ynambu ha Mbóí

3. Mba'éichapa Ype rekove.

- a) ikatupyryeterei
- ã) iñakãhatã
- ch) ijejapoiterei

4. Mba'épa he'i chupe Mbóí.

- a) Anína ejejapoiterei, upéva naiporãi.
- ã) Anína ejapo péicha ikatu ipochy hikuái.
- ch) Anína ejejapoiterei ikatu ipochy hikuái.

9. Amoĩ papapy amohenda haġua oikoháicha moñe'ĩrãme.

Aikokuaa y ha yvýpe, avei avevekuaa.

Oĩ Ype ijejapoitereíva.

Mbói ikatupyryva oñemoñe'ẽ ichupe.

Tuicha mba'e jaikuaa ha jajapo porãramo peteĩ mba'e.

Ani jaikuaa heta mba'e ha vaivaĩnte jajapo.

Avei pe jajapóramo jajapo porãva'erã.

Oĩ peteĩ Ype oñe'ẽ ayvúva.

10. Chéramo mbói, mba'emba'épa ajapóne.

11. Ahai mbykymi tekombo'erã ohejáva morangu.

12. Amombe'u che irũnguérape umi ahaiva'ekue.

Jaikuaa haġua ñane ñe'ë retepy

1. Amoñe'ë hesakã porã meve chéve ko moñe'erã, amba'apo haġua hese.

Mbo'ehaópe

Voi guive oġuahë mitãnguéra mbo'ehaópe, vy'a ha ñembosaráipe oike korapýpe, upépe oĩ heta vyraguy porã ha opáchagua yvoty ombojeguáva upe tenda.

Upépe ojojuhu mitãnguéra ha oñepyrũ oñomongeta opa mba'ére.

Upéi oġuahë aravo ojeike haġua, ojeike mboyve ojepurahéi Ñane Retã Purahéi Gusu. Ojepuraheipa rire oñehendu sãmbyhyhárape oñe'ëramo temimbo'ekuérape, upe rire mbeguekatu sarambi'ÿre ojeike mbo'ehakotýpe.

Upépe temimbo'e oguapyjoa apykahaípe, ohendu mbo'ehárape ha ojapo oñondi-vepa vy'ápe tembiapo.

2. Ambohovái.

- Mba'éichapa oñeñandu umi mitãnguéra.

- Moõpa ojojuhu mitãnguéra.

- Moõpa oĩ heta vyraguy.

3. Ahai umi ñe'ë hũvéva oĩva moñe'erãme.

4. Ajapo ñe'ëjoaju umi ñe'ëgui.

5. Añomongeta che irũ ndive marãpa ojepuru umi ñe'ë ha mba'épa ohechauka ñandéve.

1. Amoñe'ē ñe'ēpoty mbykymíva, che mandu'a haġua mba'éichapa oñembo-sarái tuka'ē kañy.

Tuka'ē kañy

Tuka'ē, tuka'ē	Po, poteĩ,
Tuka'ē kañy	Pokõi, poapy,
Ñañembosarái	Porundy, pa...
Jaipapa, jaipapa	Éra nde.
Éra jaheka	Ñakañyke pya'e
Peteĩ, mokõi,	Ñañani...
Mbohapy, irundy,	Óga kupére jajere.

Lino Trinidad Sanabria, rembiapokue

2. Amoñe'ēmba rire, ahaimíta umi ñembosarái réra ymaguare ha ko'áġa guáva.

3. Ahaimíta mbykymi mba'épa ha mba'éichapa oñembosaraiva'ekue che rogayguakuéra.

4. Ahaipa rire ajesareko che rembiapóre ajapópa ko'ã mba'e:

		
- Oipuru porãpa taikuéra.		
- Ohaikuévo hesakã porã he'íva.		
- Oipurúpa morféma ñe'ë osëvéva ñane tĩ rupi oikotevéva.		
- Oikuaa porã mba'épa he'íta.		

Aranduka ojepuruva'ekue

- LUDUEÑA, M.; FRETES, M. (2006). Didáctica de la Literatura. Asunción: AGR Servicios Gráficos. S.A.
- AGUILERA, N. (2005). Comprensión Lectora y algo más. Asunción: AGR Servicios Gráficos. S.A.
- MINISTERIO DE EDUCACIÓN Y CULTURA (2007). Volumen IV del 5º grado de Guaraní. Asunción: EMASA S.R.L.
- GUARANIA, Félix; (1992). Curso Práctico de Idioma Guaraní. Asunción: Centro Editorial Paraguayo S.R.L.
- Paraguay. Ministerio de Educación y Cultura (2008). Programas de Estudios del 5º grado. Asunción: El Ministerio
- CORREA, Miriam (2002). Lengua Guaraní Actual. Paraguay: Distribuidora Arami S.R.L.
- SANABRIA, Lino. (1991). Ñane Ñe'ë Guaraníme. Asunción: Editar S. R. L.
- Paraguay. Comisión Nacional de Bilingüismo (1997). Ñane Ñe'ë Paraguay Bilingüe. Asunción: Fundación en Alianza.
- PARAGUAY. MINISTERIO DE EDUCACIÓN Y CULTURA (2005). Lengua y Literatura Castellano Guaraní 7º grado. Asunción: SANTILLANA S.A
- PARAGUAY. MINISTERIO DE EDUCACIÓN Y CULTURA (2000). Lengua y Literatura Castellano Guaraní 8º grado. Asunción: SANTILLANA S.A
- PARAGUAY. MINISTERIO DE EDUCACIÓN Y CULTURA (2007). Lengua y Literatura Castellano Guaraní 9º grado. Asunción: SANTILLANA S.A
- www.es.wikipedia.org.
- www.xtec.es/-jgenover/complec.htm
- cvc.cervantes.es/aula/lectura/
- www.marcoele.com
- www.eduteka.org.
- www.encuentos.com
- www.slicleshare.net/.../actividades_de_comprension_
- www.um.es/analesps/v12/
- www.cabanadigital.com
- www.gacetalogos.wordpress.com
- www.librosiwos.net
- wikirecursostic.wikispaces.com/lengua
- roble.pntic.mec.es/.../comprension_lectora.htm

- www.laгранepoca.com
- www.ultimahora.com
- iabc.com.py
- www.fotopaises.com
- www.gobernacionxv.gov.py
- arbolesdelchaco.blogspot.com
- banhadosur.blogspot.com
- www.ultimahora.com
- alparaguay.blogs.com
- www.turismo.com
- www.turismoenfotos.com
- www.guidetoparaguay.com
- lahoradelterere.blogspot.com
- [www.travel- imágenes.com](http://www.travel-imagenes.com)
- www.bicentenario Paraguay.gov.py
- www.skyscrapercity.com
- www.miparaguay.dk
- www.missionerh.it